Nr 17 A.

Ankom till riksdagens kansli den 14 mars 1922 kl. 1/2 3 e. m.

Utlåtande angående regleringen för tiden 1 januari—30 juni 1923 av utgifterna för kapitalökning i avseende å statens järnvägar och vattenfallsverk. (4:e avd.)

Statens järnvägar.

Användning av överskott å anslag.

1:o) Uti den till riksdagen den 7 januari 1922 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov under tiden 1 januari—30 juni 1923 har Kungl. Maj:t i avseende å statens järnvägar, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning, Bil. 1» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen (punkt 10) medgiva, att, därest överskott uppkommit eller framdeles skulle uppstå å ett under huvudgruppen »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» upptaget anslag, järnvägsstyrelsen må använda dylikt överskott till täckande av sådan brist å annat anslag inom samma huvudgrupp, som icke kunnat undvikas, därvid skall iakttagas, att överskottet i första hand bör användas till täckande av brist å anslag för närmast jämförliga ändamål. [10.][1])

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet sid. 37—43.

Departementschefen erinrar, hurusom före år 1918 riksdagen plägade anvisa ett enda stort belopp till utförande av nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar, och att under detta anslag

[1]) Hänvisar till punkt i statsrådsprotokollet.

inbegrepos samtliga medel för dylika byggnader och anläggningar vid de förefintliga statsbanorna — under senare tid dock med undantag av mera omfattande arbeten, avseende samma huvudkategori, såsom dubbelspårsanläggningar, större bangårdsombyggnader m. m. Vid expedierandet av riksdagens beslut rörande nämnda anslag plägade Kungl. Maj:t förklara, att järnvägsstyrelsen ägde att, om överskott å anslag skulle uppstå vid utförandet av något av de arbeten, som inbegrepes under det gemensamma stora anslaget till nya byggnader och anläggningar, använda därigenom uppkommande tillgångar till täckande av sådana brister å andra av ifrågavarande arbeten, som icke kunnat undvikas. Efter införandet år 1918 av den nuvarande uppställningen i riksstaten av anslagen till statens järnvägar, varigenom av 1917 års riksdag uttalade önskemål i ämnet blivit beaktade, hade något dylikt bemyndigande icke lämnats järnvägsstyrelsen, emedan under överrubriken »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» icke längre anvisades ett enda stort anslag, utan under åtskilliga underrubriker eller punkter en mängd särskilda anslag, och i följd härav ett bemyndigande att använda överskott å ett anslag för täckande av brist å annat anslag förutsatte medgivande från riksdagen. Då emellertid ett bemyndigande av angiven art syntes ändamålsenligt och ägnat att undvika omgången med särskild framställning till riksdagen för varje fall, har departementschefen ansett sig böra tillstyrka av järnvägsstyrelsen gjord framställning om att erhålla ett sådant bemyndigande, under villkor likväl att överskott å ett anslag i första hand komme att användas till täckande av brist å anslag för närmast jämförliga ändamål.

Utskottets yttrande.

Innan utskottet nu går att behandla föreliggande ärenden angående beredande av medel för olika kapitalökningsändamål vid statens järnvägar, vill utskottet inledningsvis erinra om den strävan att begränsa kraven på nya anslag för nämnda ändamål, som gjort sig gällande i de från järnvägsstyrelsen i ämnet framkomna förslagen och som sedermera kommit till ytterligare uttryck i statsverkspropositionen. Sammanlagda beloppet av de medel, järnvägsstyrelsen äskat av innevarande års riksdag, uppgår till 11,800,000 kronor, varav 1,400,000 kronor för vissa omändringsarbeten vid Stockholms centralstation.

Under förutsättning att, såsom i statsverkspropositionen antytts, förslag rörande sistnämnda ombyggnad av Stockholms centralstation icke kommer att föreläggas årets riksdag, skulle, enligt departementschefens nu i olika hänseenden framlagda förslag, ovannämnda totalbelopp, 11,800,000 kronor, ytterligare reduceras till i runt tal 8 miljoner kronor,

vilket belopp innefattar det beräknade sammanlagda nya medelsbehovet för tiden till den 1 juli 1923. Några nya anslag å tilläggsstat för år 1922 hava nämligen icke begärts. Av sistnämnda summa skulle endast ett belopp av i runt tal 5,600,000 kronor behöva nyanvisas; för täckandet av återstående beloppet, i runt tal 2,400,000 kronor, äro nämligen vissa uppkomna besparingar å tidigare beviljade anslag avsedda att tagas i anspråk. Till jämförelse må nämnas, hurusom de vid 1921 års riksdag för motsvarande ändamål beviljade anslagen, trots de betydande nedsättningar, som vidtogos av riksdagen, belöpte sig till sammanlagt omkring 37,000,000 kronor.

Beträffande den starka tendens till sparsamhet, som sålunda kommit till uttryck i järnvägsstyrelsens förevarande anslagskrav, har av styrelsens framhållits, att densamma berott dels på den utomordentliga försiktighet beträffande nya kapitalinvesteringar i statsbaneaffären, som måste iakttagas, till dess att någon bättre stadga, särskilt i de inkomstekonomiska förhållandena — d. v. s. mera fasta riktlinjer för taxepolitiken — kunnat skapas, dels på det för tiden rådande synnerligen brydsamma både statsfinansiella och allmänna ekonomiska läget i landet. Utskottet vill tillägga, att även ur rent järnvägsekonomisk synpunkt en viss dylik försiktighet synes motiverad, åtminstone i avvaktan på att den även på järnvägsväsendets område inträffade, oanat starka depressionen kan hinna efterträdas av mera normala förhållanden med trafiksiffror, tillnärmelsevis motsvarande dem, med vilka tidigare räknats, då det gällt uppgörandet av det program, som intill allra senaste tiden legat till grund för de från järnvägsstyrelsen framkomna förslagen till utvidgningar och nyanläggningar av olika slag.

Med hänsyn emellertid till de sålunda vidtagna, högst avsevärda inskränkningarna i avseende å anslagen för kapitalökning för statens järnvägar har utskottet icke ansett sig kunna föreslå några nedsättningar utöver vad av departementschefen förutsatts. Å andra sidan har utskottet icke funnit sig kunna biträda de motionsvis framkomna yrkandena[1]) om anvisande av ytterligare medel för vissa särskilda ändamål. Beträffande dessa yrkanden, vilka i huvudsak avsett det norrländska järnvägsnätets utveckling, vill utskottet erinra, att redan ett bifall till de av Kungl. Maj:t i sistnämnda hänseende framlagda förslagen i viss mån innebär ett frångående av den princip i avseende å begränsandet av anslagskraven till det oundvikligaste, som i övrigt varit utmärkande för behandlingen av hithörande ärenden. Av det äskade totalbeloppet 8,000,000 kronor belöper sig icke mindre än 4,300,000 kronor å Inlandsbanan och andra statsbanebyggnader i Norrland. Även om sistnämnda belopp i

[1]) Jmfr punkt 11:o).

betraktande av de omfattande anläggningar, varom här är fråga, icke synes alltför stort, har utskottet särskilt på grund av de ovissa förräntningsutsikter, som nämnda anläggningar synas erbjuda, icke ansett det möjligt att under nuvarande tidsförhållanden tillstyrka en förhöjning av anslagen. Utskottet vill framhålla, hurusom vid bedömandet av storleken av dessa anslag icke bör förbises, att de icke utgöra de enda medel, som under närmaste tiden stå till förfogande för norrländska järnvägsnätets utveckling. För närvarande utföras nämligen å dessa järnbanebyggnader betydande arbeten med anslag från arbetslöshetsmedel. Av dylika medel har redan nu ställts till järnvägsstyrelsens förfogande 1,000,000 kronor för ytterligare arbeten å tvärbanan Forsmo—Hoting, 1,000,000 kronor för tvärbanan Hällnäs—Stensele samt 500,000 kronor för Inlandsbanan. Även hädanefter torde det komma att visa sig av förhållandena motiverat att i sådan ordning anvisa ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål. Uppmärksammas må ock, att ifrågavarande anslag avse en budgettermin av blott ett halvår och årets första hälft, då medelsbehovet med hänsyn till rådande arbetsförhållanden i dessa trakter i regel är mindre än under det senare halvåret.

Till belysande i övrigt av i vilken omfattning arbetena för närvarande bedrivas vid statsbanebyggnaderna i Norrland får utskottet hänvisa till följande från järnvägsstyrelsen införskaffade sammanställning, vilken avser icke blott nämnda banor i Norrland utan samtliga större arbeten, som nu pågå eller under den närmaste tiden skulle bedrivas vid olika statsbanebyggnader över hela landet. Såsom av denna sammanställning framgår, är statens järnvägars banbyggnadsverksamhet för närvarande i huvudsak inskränkt till dessa norrländska järnvägsbyggnader. Övriga arbeten bestå så gott som uteslutande av avslutningsarbeten å vissa tidigare igångsatta företag.

Med bortseende från nämnda norrländska järnvägsbyggnader utgöres det enda anslagskrav, som avser medels anvisande i större omfattning, den föreliggande framställningen om beredande av medel för fortsatt införande av genomgående tryckluftbroms vid statens järnvägar. Jämväl nämnda framställning har utskottet funnit sig böra tillstyrka.

Beträffande till sist det under nu förevarande punkt gjorda förslaget om medgivande för statens järnvägar att i viss ordning förfoga över uppkomna överskott å tidigare anvisade anslag, får utskottet tillstyrka, att ifrågavarande medgivande lämnas järnvägsstyrelsen. Utskottet förutsätter emellertid, att i den mån, på sätt sålunda medgivits, överskott kommer till användning för täckande av uppkommen brist, redogörelse härför lämnas riksdagen.

Uppgift å antalet arbetare vid statens järnvägsbyggnader.

Byggnadsföretag	Antal arbetare				
	September 1921	Februari 1922		Sommaren 1922	
		totalt	därav vid nödhjälpsarbeten	totalt	därav vid nödhjälpsarbeten
Inlandsbanan norra distriktet	295	133	—	250	50
» södra »	494	304	163	500	50
Hällnäs—Stensele	306	273	98	500	300
Umeå—Holmsund	195	12	—	150	—
Forsmo—Hoting	408	370	177	500	200
Sveg—Brunflo	529	139	—	250	—
Sveg—Hede	140	102	—	150	—
Örebro—Hallsberg—Laxå	201	148	83	120	—
Kållered—Anneberg	117	51	—	85	25
Tranås—Sävsjö	221	180	—	180	—
Summa	**2,906**	**1,712**	**521**	**2,685**	**625**

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må medgiva, att, därest överskott uppkommit eller framdeles skulle uppstå å ett under huvudgruppen »Nya byggnader och anläggningar vid statens trafikerade järnvägar» upptaget anslag, järnvägsstyrelsen må använda dylikt överskott till täckande av sådan brist å annat anslag inom samma huvudgrupp, som icke kunnat undvikas, därvid skall iakttagas, att överskottet i första hand bör användas till täckande av brist å anslag för närmast jämförliga ändamål.

Avloppsledningar för Järva lokomotivstation.

2:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 11) medgiva, att av de i statsrådsprotokollet omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för anordnande av avloppsledningar för Järva lokomotivstation användas ett belopp av 134,800 kronor. [11.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 50 och 51 av åberopade statsrådsprotokollet.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement, som deltager i ifrågavarande anläggningskostnader, samt järnvägsstyrelsen hava i gemensam skrivelse den 12 november 1921 på anförda skäl hemställt, att för fullbordande av den gemensamma avloppsledningen från de militära anläggningarna å Järvafältet och statens järnvägars anlägning vid Järva lokomotivstation till Lilla Värtan måtte dels på tillägsstat för år 1922 för lantförsvarets del anvisas ett belopp av 259,000 kronor, dels ock för statens järnvägars del avses ett belopp av 134,800 kronor, att utgå av tillgängliga överskottsmedel å tidigare beviljade kapitalökningsanslag.

Utskottets yttrande.

Utskottet, som i annat sammanhang kommer att avgiva utlåtande i anledning av en av Kungl. Maj:t gjord framställning om anslag för bestridande av merkostnader för anordnande av avloppsledningar från militäretablissemangen å Järvafältet, har beträffande den nu gjorda framställningen icke funnit anledning till erinran.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 Januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *anordnande av avloppsledningar för Järva lokomotivstation* användas ett belopp av 134,800 kronor.

Speciella anläggningar.

[12.]

3:o) Kungl. Maj:t har (punkt 12) föreslagit riksdagen medgiva, att av de i statsrådsprotokollet omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för utförande av speciella anläggningar å bangårdar användas ett belopp av 29,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 52 och 53 i statsrådsprotokollet.

Utskottets yttrande.

Ifrågavarande belopp är avsett för uppförande av skjul för bilastning vid Nässjö. Med bilastningsarbete förstås ihopsamlande vid vissa trafikknutpunkter till fulla vagnslaster av sådant från olika håll och i otillräckligt lastade vagnar ankommet gods, som skall vidaresändas en och samma väg å längre sträcka.

Med hänsyn till den driftkostnadsbesparing, som på detta sätt synes kunna vinnas, har utskottet ansett sig böra tillstyrka det nu framlagda förslaget.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen må medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för utförande av *speciella anläggningar å bangårdar* användas ett belopp av 29,000 kronor.

Dubbelspårsbyggnad Aneby—Sandsjö. [13.]

4:o) Kungl Maj:t har (punkt 13) föreslagit riksdagen medgiva, att av de i statsrådsprotokollet omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö användas ett belopp av 300,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 55 och 56 i statsrådsprotokollet.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition har 1916 års riksdag beslutat anläggande av ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö.[1]) Kostnaderna för detta arbete beräknades med tillämpning av i senare delen av år 1915 gällande priser till 4,102,700 kronor, vilket belopp också anvisades för åren 1917—1919.

Med hänsyn till de under byggnadstiden i förhållande till 1915 års prisnivå stegrade arbets- och materialpriserna hava kostnaderna för dubbelspårsanläggningen givetvis betydligt överskridit nyssnämnda belopp. Senast i skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 anförde också järnvägsstyrelsen, att enligt då verkställda kostnadsberäkningar hela anläggningen skulle draga en kostnad av 8,862,700 kronor. Riksdagen har jämväl i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar i ämnet beviljat ytterligare anslag för ändamålet eller för åren 1919—1922 tillhopa 4,460,000 kronor. Sammanlagt hava alltså för ifrågavarande dubbelspårsbyggnad beviljats 8,562,700 kronor.

Utskottets yttrande.

Under erinran hurusom ifrågavarande byggnadsarbete är i det närmaste slutfört samt med framhållande tillika att med ifrågavarande anslag, 300,000 kronor, endast avses att möjliggöra ett återbetalande av ett lika stort belopp, som tidigare med riksdagens medgivande för nu ifrågavarande ändamål tagits i anspråk av medel, anvisade för dubbelspåret Ballingslöv—Hässleholm, får utskottet hemställa,

[1]) Stationen Sandsjö benämnes från 1922 års ingång Bodafors.

att riksdagen må medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för anläggande av *ytterligare ett järnvägsspår mellan Aneby och Sandsjö* användas ett belopp av 300,000 kronor.

Dubbelspårsbyggnaderna Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö.

5:o) Kungl. Maj:t har vidare (punkt 14) föreslagit riksdagen medgiva, att av de i statsrådsprotokollet omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för anläggande av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Sandsjö till Sävsjö användas ett belopp av 500,000 kronor.

[14.] Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 56—58 av åberopade statsrådsprotokollet.

Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition har 1918 års lagtima riksdag beslutat anläggandet av ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Sandsjö till Sävsjö, varför kostnaden i sin helhet med tillämpande av år 1915 rådande arbets- och materialpriser beräknats till 5,558,300 kronor. För ifrågavarande anläggning hava beviljats för år 1919 1,520,000 kronor och för år 1921 1,500,000 kronor eller sålunda tillhopa 3,020,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t av 1921 års riksdag för ett fortsatt bedrivande av dubbelspårsanläggningen för år 1922 äskat ett belopp av 500,000 kronor, har riksdagen, som ansåg, att arbetena tills vidare icke borde bedrivas i större omfattning än som möjliggjordes genom anlitande av för ändamålet redan disbonibla medel, lämnat framställningen utan bifall.

Med framhållande av den obestridda betydelsen för statsbanedriften av ifrågavarande dubbelspårs tillkomst ävensom den under nuvarande förhållanden viktiga omständigheten, att, då dubbelspåret Aneby—Sandsjö under år 1922 fullbordades, den där sysselsatta arbetsstyrkan måste avskedes, för så vitt den icke kunde överflyttas till dubbelspåret Tranås—Aneby och Sandsjö—Sävsjö, har järnvägsstyrelsen nu hemställt, att ett belopp av 700,000 kronor, som kunde erhållas ur anslag för arbeten, som ej för närvarande borde komma till utförande, måtte få tagas i anspråk för fortsättande av arbetena å sistnämnda dubbelspår. Styrelsen har därvid ansett, att — under förutsättning att ifrågavarande arbeten skulle bedrivas även efter år 1922 — under första halvåret 1923 borde finnas för ändamålet disponibla 1,000,000 kronor, varav 300,000 kronor skulle

tillfälligt överflyttas från tidigare beviljat anslag för dubbelspåret Ballingslöv—Hässleholm.

Departementschefen anför följande:

»Enligt upplysningar, som jag erhållit från järnvägsstyrelsen, hava arbetena å dubbelspårsbyggnaderna ifråga hittills fortskridit så, att trumläggnings- och terrasseringsarbeten i huvudsak färdigställts å bandelen mellan Frinnaryd och Aneby och å några kilometer av sträckan Sandsjö—Sävsjö. Å övriga delar av dubbelspårsbyggnaderna hava dylika arbeten påbörjats. Därjämte har spårmateriel — räls och skarvjärn — inköpts för omkring 10 kilometer banlängd. De för år 1922 tillgängliga medlen, omkring 1,100,000 kronor, möjliggöra icke fullt färdigställande av någon bansträcka. Med hänsyn till de redan verkställda arbetena och materielinköpen torde det icke böra ifrågasättas, att arbetena nu skola avbrytas, helst i sådant fall nya arbetsmöjligheter måste utfinnas för de vid företaget anställda arbetare. Vad man i varje fall närmast synes böra inrikta sig på är dels färdigställande i sin helhet av så stor banlängd, att den redan inköpta spårmaterielen blir utnyttjad, vilket skulle motsvara bansträckan Sandsjö—Sävsjö, dels slutförandet i huvudsak av terrasseringsarbetena, varigenom skulle utvinnas icke blott arbetenas bättre fortbestånd utan jämväl anslagsmedlens utnyttjande i största utsträckning för arbete.

Jag anser mig därför böra förorda, att för ifrågavarande dubbelspårsbyggnader beviljas medel för första halvåret 1923. Utöver förenämnda summa av 300,000 kronor, som skulle överflyttas från dubbelspåret Ballingslöv—Hässleholm, finner jag dock för ändamålet ej kunna avses mera än 500,000 kronor, som skulle utgå ur anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tillsvidare anstå.

Med det slutliga ställningstagandet till frågan om dubbelspårsbyggnadernas avbrytande med nyss angivna arbeten eller eventuellt fortsättande kan vid bifall till vad nu föreslagits anstå till 1923 års riksdag.»

Utskottets yttrande.

Under åberopande av den av departementschefen i ärendet lämnade utredningen, får utskottet tillstyrka förevarande förslag. Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för anläggande av *ytterligare ett järnvägsspår från Tranås till Aneby och från Sandsjö till Sävsjö* användas ett belopp av 500,000 kronor.

Elektriska belysningsanläggningar.

[15.]

6:o) Kungl. Maj:t har (punkt 15) föreslagit riksdagen medgiva, att av de i statsrådsprotokollet omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för elektriska belysningsanläggningar användas ett belopp av 100,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 77 i statsrådsprotokollet.

För utförande av elektriska belysningsanläggningar har riksdagen för åren 1917—1920 och 1922 beviljat tillhopa 1,079,000 kronor, varav 200,000 kronor för år 1922.

Järnvägsstyrelsen anför nu, att styrelsen funne det angeläget att fortfarande, i den mån elektrisk ström bleve tillgänglig, anordna elektrisk belysning å bangårdar, i allmänna och tjänstelokaler samt i personalens bostäder. Enligt vad verkställda utredningar givit vid handen, erfordrades under första halvåret 1923 för ifrågavarande ändamål 100,000 kronor, och hemställer styrelsen, att berörda belopp måtte få tagas i anspråk från anslagsmedel för arbeten, som styrelsen anmält tills vidare böra anstå.

Utskottets yttrande.

I likhet med departementschefen har utskottet icke funnit anledning till erinran mot järnvägsstyrelsens framställning; och får utskottet alltså hemställa,

att riksdagen må medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *elektriska belysningsanläggningar* användas ett belopp av 100,000 kronor.

Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

[16.]

7:o) Kungl. Maj:t har (punkt 16) föreslagit riksdagen medgiva, att av de i statsrådsprotokollet omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för utförande av växel- och signalsäkerhetsanläggningar användas ett belopp av 125,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 78 och 79 i åberopade statsrådsprotokollet.

För utförande av växel- och signalsäkerhetsanläggningar har riksdagen för år 1922 beviljat 800,000 kronor. Järnvägsstyrelsen hade begärt 2,000,000 kronor, men departementschefen ansåg sig på grund av

den rådande ekonomiska situationen och den inträdda trafikminskningen å statsbanorna böra vidtaga en nedsättning till 1,000,000 kronor, och riksdagen sänkte med hänsyn till de alltjämt fallande priserna å för ändamålet erforderlig materiel beloppet ytterligare till, såsom nyss nämnts, 800,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har nu hemställt, att för ändamålet måtte få användas 300,000 kronor av anslagsmedel för arbeten, som för närvarande icke ansåges böra komma till utförande.

Då Kungl. Maj:t emellertid genom beslut den 2 december 1921 ställt ett belopp av 175,000 kronor till järnvägsstyrelsens förfogande ur det för anordnande av nödhjälpsarbeten vid kommunikationsverken anvisade anslaget, att användas till vissa arbeten för växel- och signalsäkerhetsanläggningar, har departementschefen ansett en nedsättning kunna ske i det av styrelsen äskade anslagsbeloppet till 125,000 kronor.

Utskottets yttrande.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för utförande av *växel- och signalsäkerhetsanläggningar* användas ett belopp av 125,000 kronor.

Ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar.

8:o) Kungl. Maj:t har (punkt 17) föreslagit riksdagen medgiva, att av de i statsrådsprotokollet omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar användas ett belopp av 25,000 kronor. [17.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 83 och 84 av åberopade statsrådsprotokollet.

Utskottets yttrande.

Under erinran, att Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag avser att bereda medel för utförande av vissa brandsäkerhetsanordningar inom statens järnvägar tillhöriga hotellbyggnader, vilka anordningars vidtagande beräknas bliva nödvändigt med hänsyn till ikraftträdandet av vissa i detta hänseende utfärdade nya allmänna författningsföreskrifter, får utskottet hemställa,

att riksdagen må medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7

januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för *ordnande av brandväsendet vid statens järnvägar* användas ett belopp av 25,000 kronor.

Dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten.

[18.]

9:o) Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning (punkt 18) och under hänvisning till vad statsrådsprotokollet (sid. 85) i ämnet innehåller, får utskottet hemställa,

att riksdagen må medgiva, att av de i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tillsvidare anstå, må såsom *dispositionsanslag för oförutsedda och mindre arbeten* användas ett belopp av 500,000 kronor.

Statsbanan Sveg—Hede.

[19.]

10:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 19) att till fortsättning av statsbanan Sveg—Hede för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 85—86 av åberopade statsrådsprotokollet.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1912 års riksdag, under vissa förbehåll om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m., beslutat anläggning av en normalspårig bibana mellan Svegs station och Hede kyrkoby för en då beräknad kostnad av 2,952,000 kronor att utgå av skattemedel. För ifrågavarande arbeten har riksdagen sedermera för åren 1917—1919, 1921 och 1922 anvisat tillhopa 3,700,000 kronor, därav för sistnämnda år 750,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen begär nu ett anslag av 600,000 kronor för ändamålet för första halvåret 1923 samt yttrar till stöd härför följande:

»År 1918 beräknades bananläggningen komma att draga en kostnad av 6,325,000 kronor, och har sedan dess någon ny beräkning över anläggningens totalkostnad icke verkställts, enär en sådan, då arbetena synas komma att fortgå flera år framåt, näppeligen under nu rådande föränderliga konjunkturer kan bliva tillförlitlig.

Arbetena å bananläggningen hava under de gångna åren på grund av de jämförelsevis små årliga anslag, som beviljats för densamma, bedrivits i ganska ringa omfattning. Med de till och med år 1921 beviljade medlen beräknas terrasserings-, trumläggnings- och rälsläggningsarbetena kunna helt fullbordas å bandelen Sveg—Glissjöberg[1]) och därjämte vissa terrasseringsarbeten å sträckan

[1]) 18 km.

Glissjöberg—Hån[1]) kunna utföras. Anslaget för år 1922 är avsett att användas till fullbordande av sistnämnda arbeten och till utförande av rälsläggning å samma sträcka samt därjämte till påbörjande av terrasseringsarbetena å sträckan Hån—Vemdalen.[2])

Arbetena synas emellertid från år 1923 böra bedrivas i något större omfattning än hittills, då härigenom bland annat den fördelen skulle vinnas, att arbete skulle kunna beredas en del arbetare från den närbelägna Sveg—Brunflobanan, vilken bananläggning då beräknas vara fullbordad. Anslaget för år 1923 synes styrelsen icke böra sättas till lägre belopp än 1,500,000 kronor för hela året eller för första halvåret till 600,000 kronor, varvid man utgår från att omkring 40 % av årsanslaget förbrukas under första halvåret och 60 % under sista halvåret. Med det för år 1923 sålunda ifrågasatta anslaget skulle, om konjunkturerna fortfarande skulle falla, terrasserings- och trumläggningsarbetena kunna fullbordas å sträckan Vemdalen—Hedeviken[3]) samt rälsläggningen framdragas till Hedeviken.»

Departementschefen har tillstyrkt järnvägsstyrelsens förslag om att ett belopp av 600,000 kronor anvisas för första halvåret 1923.

Utskottets yttrande.

Av järnvägsstyrelsen har framhållits, att under år 1923 arbetena å förutnämnda bana borde bedrivas i något större omfattning än som hittills skett, vilket skulle medföra den fördelen att till samma bana kunde överflyttas en del arbetare från den närbelägna Sveg—Brunflobanan, som då beräknas bliva färdigställd. Särskilt med hänsyn härtill finner sig utskottet, i likhet med departementschefen, kunna tillstyrka, att för den tid, varom nu är fråga, eller första halvåret 1923, det av järnvägsstyrelsen föreslagna beloppet, 600,000 kronor, för ändamålet beviljas. På detta sätt skulle befolkningens önskemål, att ifrågavarande år 1912 beslutade bana måtte redan inom den närmaste tiden åtminstone till en del sättas i trafik, kunna tillgodoses. Enligt järnvägsstyrelsens ovannämnda plan skulle nämligen rälsläggningen under innevarande år sannolikt kunna verkställas å linjen Sveg—Hån för att under år 1923 fortsättas fram till Hedeviken. Vid 1923 års utgång skulle alltså en sträcka av omkring 63 kilometer av den 73 kilometer långa banan kunna beräknas vara rälslagd.

I likhet med vad som tidigare ägt rum och nu av departementschefen tillstyrkts, torde ifrågavarande anslag böra utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Utskottet hemställer alltså,

> att riksdagen må till fortsättning av *statsbanan Sveg—Hede* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 600,000 kronor, att utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

---

[1]) 21 km. — [2]) 16 km. — [3]) 8 km.

Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare.

[20.]

11:o) Kungl. Maj:t har (punkt 20) föreslagit riksdagen att för fortsättande av arbetena å inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 86—90 av åberopade statsrådsprotokollet.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen motionsvis gjorda framställningar, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 10) av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 10) av herr *E. Hage* m. fl., däri hemställts, *att* riksdagen måtte anslå å tilläggsstat för 1922 för Inlandsbanans norra del 500,000 kronor, samt *att* för samma bandel måtte å riksstaten för tiden $^{1}/_{1}$—$^{30}/_{6}$ 1923 ävenså uppföras 500,000 kronor;

dels och två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 11) av herr *O. Bergqvist* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 11) av herr *E. Hage* m. fl., som hemställt, att riksdagen måtte till byggande av järnvägen Jörn—Gubblijaure anslå å tilläggsstaten för 1922 1,000,000 kronor och å riksstaten för tiden $^{1}/_{1}$—$^{30}/_{6}$ 1923 500,000 kronor.

I fråga om de skäl motionärerna anfört till stöd för sina framställningar får utskottet hänvisa till motionerna.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition och i riksdagen väckt motion har 1916 års riksdag under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. beslutat fortsättande av inlandsbanan från Volgsjön förbi Vilhelmina kyrkoby, Stensele, Sorsele, Jokkmokk och Porjus fram till Gällivare, ävensom anläggande av sidospår från lämplig punkt å bansträckan Volgsjön—Stensele till Malgomajsjön och anordnande därstädes av en mindre hamnplats. För arbeten å ifrågavarande banbyggnad, som med dess av 1917 års riksdag beslutade sträckning över Kasker och med tillämpande av före kristidens inträdande gällande priser beräknats i sin helhet draga en kostnad av 30,150,000 kronor, hava för åren 1917—1922 anvisats sammanlagt 23,500,000 kronor.

Till bedömande av längden av de till utförande ännu återstående eller ännu icke fullt slutförda bandelarna får utskottet återgiva följande tabell:

Vilhelmina—Storuman (Stensele)	68 km.
Storuman—Sorsele	72 »
Sorsele—Jokkmokk (Kaskerlinjen)	215 »
Jokkmokk—Porjus	46 »
Porjus—Gällivare (öppnad för trafik)	54 »
	455 km. (cirka)

Söderifrån är den 27 km. långa sträckan Vilhelmina—Vojmån öppnad för provisorisk godstrafik, och rälsläggningen har i början av mars 1922 fortskridit ytterligare 11 km. På den norra delen har rälsläggningen verkställts å den omkring 7 km. långa sträckan Porjus—Lule älv, varjämte bron över Lule älv är färdigställd.

Järnvägsstyrelsen har hemställt, att för arbetena å Inlandsbanans södra del måtte för första halvåret 1923 anvisas 1,500,000 kronor men har däremot icke ansett sig nu böra göra framställning om fortsatt anslag för den norra delen. I detta hänseende har styrelsen anfört följande:

»Vidkommande arbetenas bedrivande å banans norra del, så framhöll styrelsen i sin ovannämnda skrivelse den 24 september 1920, att, ehuru det vore uppenbart, att inlandsbanan norrifrån borde fortsättas i första hand till Jokkmokk, torde dock, med hänsyn till rådande ogynnsamma ekonomiska förhållanden, vilka nödvändiggjorde en noggrann ransonering av anslagsmedlen till statens järnvägsbyggnader, visst avbrott i detta byggnadsarbete vara påkallat, särskilt som detta arbete låge ur ekonomisk synpunkt i hög grad ofördelaktigt till, på den grund att det byggnadskapital, som nedlades, icke praktiskt taget successivt kunde nyttiggöras utan bleve först fruktbärande, då banan komme fram till Jokkmokk, varför krävdes ytterligare ett så avsevärt belopp som cirka 10 1/2 miljoner kronor. Riksdagen beslöt emellertid, som ovan omnämnts, att arbetena skulle på skäl, som framhållits av departementschefen i statsverkspropositionen, bedrivas å både banans södra och norra del samt anvisade av hela anslaget, 4,000,000 kronor, 1,000,000 kronor för banans norra del. Styrelsen har också på grund av rådande arbetslöshet i Porjus nyligen igångsatt vissa arbeten söder om Stora Lule älv.

Särskilt med hänsyn tagen till vad statsministern anfört till statsrådsprotokollet den 19 augusti 1921 med anmaning till ämbetsverken att iakttaga största sparsamhet i fråga om nya anslagskrav samt tillse i vad mån utnyttjandet av anslag, som beviljats men ännu icke kommit till användning, må kunna inhiberas, kan det emellertid ifrågasättas, om detta järnvägsbyggnadsarbete bör även i fortsättningen bedrivas. Skall så ske, vill styrelsen, i likhet med vad som vid flera tillfällen förut anförts, framhålla angelägenheten av att de årliga anslagen tillmätas så stora, att arbetena kunna bedrivas på ekonomiskt sätt. Det måste nämligen anses oekonomiskt att arbeta å en fristående arbetsplats med allt för små anslag, enär ju en stor del av utgifterna, hänförande sig till arbetets ledning och förvaltning, bliva ungefär lika stora, antingen arbetena bedrivas i mindre eller större omfattning. Styrelsen har därför den uppfattningen, att, ifall arbetena på vanligt sätt skola drivas fram emot ett färdigt resultat, anslaget för

första halvåret 1923 för denna bandel icke borde sättas lägre än till 1,000,000 kronor och att sedermera beviljades anslag icke understigande 2½ miljoner kronor per budgetår.

I betraktande av den ofta berörda, synnerligen brydsamma ekonomiska situationen i landet synes det styrelsen icke lämpligt nu föreslå statsmakterna ett ställningstagande till dessa anslagsfrågor, utan synes det styrelsen att därmed bör i det längsta bero. Detta är desto mera fallet, som det också synes styrelsen vara med rättvisa förenligt, att, om bebyggarna längs järnvägen till Jokkmokk få sina önskemål om järnvägskommunikationer tillgodosedda, denna förmån måste — och måhända med företrädesrätt — tillkomma även de av statsbanan Jörn—Arvidsjaur—Gubblijaure intresserade bygderna, för vilken sistnämnda statsbana styrelsen dock under nuvarande förhållanden anser sig icke kunna föreslå anslag för arbetenas påbörjande.

Under nu rådande knappa arbetstillgång kunna emellertid icke de redan under särdeles enkla administrationsformer igångsatta arbetena å inlandsbanans norra del avbrytas, utan torde dessa böra fortsättas, i den mån så anses nödvändigt för att kunna sysselsätta där anställda arbetare. Detta torde också kunna ske med anlitande av redan för linjedelen i fråga anslagna medel och möjligen — då u tiden måhända måste utsträckas till att omfatta första halvåret 1923, i fall arbetslöshet då fortfarande är rådande — med anlitande av någon fyllnad av nödhjälpsmedel, ifall man inskränker sig till blott bedrivandet av terrasseringsarbetena närmast söder om Lule älv. Riksdagen 1923 torde sedan med bättre överblick av den ekonomiska situationen och landets ekonomiska möjligheter kunna återupptaga frågan om bandelens färdigbyggande och om beviljande av de därför med ett rationellt byggnadssätt erforderliga medlen.»

Departementschefen har under förevarande punkt anfört följande:

»Vad inlandsbanans södra del angår, anser jag i likhet med järnvägsstyrelsen, att man för närvarande bör inrikta sig på banans färdigställande till Storuman samt byggande av materialväg från Storuman upp till Blattnicksele. För bedrivande av dessa arbeten, vilka beräknas bliva fullbordade under år 1923, bör anslag beviljas för tiden 1 januari—30 juni 1923. Huruvida banbyggnaden omedelbart skall fortsättas från Storuman norrut eller icke är en fråga, vartill statsmakterna lämpligen torde böra taga ståndpunkt nästkommande år, då de nuvarande osäkra ekonomiska förhållandena måhända något stadgat sig samt större möjligheter därför kunna föreligga att överskåda den statsfinansiella situationen. Genom Kungl. Maj:ts förenämnda beslut om anordnande av vissa nödhjälpsarbeten å sträckan norr om Storuman har, på sätt jämväl framgår av de vid beslutet fästade villkor, någon ståndpunkt givetvis ej tagits till frågan om inlandsbanebygget skall under närmaste framtiden fortsättas å denna sträcka.

Vidkommande norra delen av inlandsbanan torde få erinras, att 1921 års riksdag i likhet med Kungl. Maj:t ansåg, att arbetena å denna bandel alltjämt borde fortgå, medan tvärbanan Jörn—Gubblijaure icke

syntes böra för närvarande påbörjas. Denna av statsmakterna nästlidet år intagna ståndpunkt finner jag nu ingen anledning att frångå. Genom fortsättande av arbetena på inlandsbanans norra del skulle jämväl arbete beredas så många som möjligt av de arbetare i dessa trakter, vilka, om mitt i det följande framlagda förslag om nedläggande av arbetena å kraftstationsbygget vid Harsprånget bifalles, eljest bliva utan arbete.

Mot storleken av det av järnvägsstyrelsen för fortsättande av arbetena å inlandsbanan begärda beloppet, 1,500,000 kronor, har jag intet att erinra. Beträffande beloppets användning framgår av järnvägsstyrelsens skrivelse, att det för arbetena å norra delen av inlandsbanan för år 1922 avsedda beloppet, 1,000,000 kronor, sannolikt torde, om därtill läggas de för ändamålet anvisade nödhjälpsmedlen, bliva tillräckligt för arbetenas bedrivande i inskränkt omfattning till den 1 juli 1923. Det nu ifrågasatta anslaget lärer därför böra avses för inlandsbanans södra del; dock torde någon mindre del av ifrågavarande belopp böra kunna tagas i anspråk för de fortsatta arbetena å norra delen, därest så skulle visa sig erforderligt för undvikande av ett avbrott i dessa arbeten.»

Utskottets yttrande.

Utskottet har ansett sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Beträffande de motionsvis gjorda framställningarna om särskilt anslag till fortsatt bedrivande av arbetena å inlandsbanans norra del får utskottet hänvisa till vad utskottet i detta hänseende under första punkten av ifrågavarande utlåtande anfört. Givetvis möter enligt utskottets mening intet hinder mot att vid ifrågavarande järnvägsanläggning använda nödhjälpsmedel i större utsträckning än som hittills skett, en åtgärd som under förhandenvarande förhållanden jämväl synes önskvärd.

Vad angår påbörjandet av arbetena å den 147 km. långa tvärbanan Jörn—Gubblijaure, vilkens färdigställande efter fredspris beräknades draga en kostnad av över 8 miljoner kronor, vill utskottet erinra om sina i detta hänseende vid 1921 års riksdag gjorda uttalanden, vilka bland annat inneburo, att ett igångsättande av en anläggning av en sådan omfattning som denna under nuvarande förhållanden vore ägnat att ingiva stora betänkligheter. Vad utskottet då anförde synes alltjämt äga giltighet. Härmed har utskottet icke tagit ställning till frågan, huruvida ett igångsättande av vissa nödhjälpsarbeten å ifrågavarande bana kan anses nödigt och lämpligt.

Såväl under nu förevarande punkt som i följande punkter under statens järnvägar och jämväl under statens vattenfallsverk, där förslag framställts om anvisande av nytt anslag, har förutsatts, att detta skulle utgå av lånemedel. Häremot har utskottet intet att erinra.

Utskottet, som alltså icke funnit sig kunna biträda ovan omförmälda motionsvis gjorda framställningar, får nu hemställa,

1) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda förslag, må för fortsättande av arbetena å *inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,500,000 kronor, att utgå av lånemedel;

2) att herr Bergqvists m. fl. och herr Hages m. fl. ovanberörda motioner, i vad samma motioner avse anvisande av anslag å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923, icke må vinna riksdagens bifall.

Statsbanan Forsmo—Hoting.

[21.] 12:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 21) att till fortsättning av statsbanan Forsmo—Hoting för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

Utredning i ärendet återfinnes å sid. 90 och 91 av åberopade statsrådsprotokollet.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har 1917 års riksdag under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. beslutat anläggande av en tvärbana i Ångermanälvens och Fjällsjöälvens dalgångar från Forsmo å linjen Långsele—Selsjön av norra stambanan till Hotings station å inlandsbanan, för vilken 120 km. långa tvärbana i dess sträckning längs den s. k. Åkvisslanlinjen anläggningskostnaderna med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknats till 8,700,000 kronor. För arbeten å ifrågavarande banbyggnad har riksdagen för åren 1918—1922 anvisat sammanlagt 10,150,000 kronor, därav för år 1922 2,600,000 kronor. Härjämte har, såsom förut inledningsvis antytts, Kungl. Maj:t den 26 augusti 1921 från det av samma års riksdag beviljade anslaget till nödhjälpsarbeten vid telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk anvisat 1,000,000 kronor för dylika arbeten å ifrågavarande statsbana. Sträckan Forsmo—Ådalsliden (28 km.) är rälslagd.

Järnvägsstyrelsen meddelar nu, att sistberörda belopp komme att i huvudsak användas för igångsättande av arbetena å banans norra del

från Hoting räknat. Vidkommande arbetenas fortsatta bedrivande å banans södra del från Forsmo räknat anser styrelsen, att den år 1919 uppgjorda planen härför, enligt vilken rälsläggningen år 1923 skulle framkomma till Backe[1]), fortfarande i huvudsak borde följas. Med utgående från att den år 1919 rådande prisnivån antoges i medeltal gällande under tiden för genomförandet av nyssnämnda plan, skulle det för år 1923 erforderliga anslaget uppgå till 2,800,000 kronor eller för första halvåret 1,200,000 kronor, och hemställer styrelsen om anvisande av detta belopp för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Med hänsyn till den särskilda betydelsen av ifrågavarande banbyggnad har departementschefen förordat detta styrelsens förslag.

Utskottets yttrande.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, får utskottet hemställa,

att riksdagen må till fortsättning av *statsbanan Forsmo—Hoting* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Statsbanan Hällnäs—Stensele.

13:o) Kungl. Maj:t har vidare föreslagit riksdagen (punkt 22) att till fortsättning av statsbanan Hällnäs—Stensele för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor. [22.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid 91 och 92 av åberopade statsrådsprotokollet.

Under vissa villkor om kostnadsfri upplåtelse av mark m. m. har 1917 års riksdag beslutat anläggande av en tvärbana från Hällnäs å norra stambanan till Stensele vid inlandsbanan för en med tillämpning av de före kristidens början år 1914 rådande arbets- och materialpriserna beräknad anläggningskostnad av 11,150,000 kronor. För bananläggningen hava sedermera för åren 1910—1922 anvisats tillhopa 5,075,000 kronor. Banan är 166 km lång, varav sträckan Hällnäs—Lycksele 63 km och sträckan Lycksele—Storuman (Stensele) 103 km.

Järnvägsstyrelsen meddelar nu, att styrelsen komme att å ifrågavarande banbyggnad utföra arbeten för ett belopp av 1,000,000 kronor av de medel, som Kungl. Maj:t genom sitt beslut den 26 augusti 1921 anvisat för nödhjälpsarbeten vid statens järnvägar. Vidare begäras ytterligare 1,500,000 kronor för arbetenas fortsättande under första halvåret 1923. Till stöd härför yttrar styrelsen:

---

[1]) Forsmo—Backe 78 km.

»I sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 29 september 1919 framhöll styrelsen bland annat, att det vore synnerligen angeläget, att arbetena å statsbanan Hällnäs—Stensele bedrevos i sådant tempo, att sagda bandel kunde, räknat från och med år 1920, fullbordas inom en tidrymd av fem år. Under denna förutsättning beräknade styrelsen, att rälsläggningen borde under år 1922 framkomma till Vindelälven samt på hösten 1923 nå fram till bron över Ume älv omedelbart invid Lycksele, varefter hela bandelen Hällnäs—Lycksele skulle kunna i slutet av år 1924 öppnas för trafik. Det torde sedan få vidare prövas, huruvida fortsättning av banbyggnaden å sträckan Lycksele—Stensele skall omedelbart enligt ursprungliga förutsättningarna ske eller om banan någon tid bör med hänsyn till konjunkturerna få sin tillfälliga ändpunkt i Lycksele.

Såsom ock styrelsen i sin skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 september 1920 anförde, kommer genom den nedsättning med 1,000,000 kronor, som verkställdes beträffande anslaget för år 1921, genomförandet av den tänkta planen att något förskjutas, men syntes det styrelsen vara av vikt, att denna plan likväl i möjligaste mån följdes. Styrelsen hemställde därför om ett anslag för år 1922 av 3,000,000 kronor, av vilket belopp dock 1921 års riksdag beviljade endast 2,000,000 kronor.

Emellertid håller styrelsen fortfarande före, att den skisserade planen borde följas, så att rälsläggningen på hösten 1923 nådde fram till bron över Ume älv.

För möjliggörande härav skulle — i betraktande jämväl av det av Kungl. Maj:t för år 1921 anvisade ovan nämnda nödhjälpsanslaget — utöver redan anslagna medel erfordras i runt tal 3,000,000 kronor, av vilket belopp hälften anses böra beviljas för första halvåret 1923.»

I betraktande av den inträffade nedgången i den allmänna prisnivån och då anslagsbeloppet för första halvåret 1923 jämväl för denna banbyggnad torde kunna beräknas något lägre än för det senare, har departementschefen ansett sig böra förorda en nedsättning av det utav styrelsen för banbyggnaden äskade beloppet till 1,000,000 kronor.

Utskottet får hemställa,

att riksdagen må till fortsättning av *statsbanan Hällnäs—Stensele* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Införande av genomgående tryckluftbroms.

[23.] 14:o) Kungl. Maj:t har (punkt 23) föreslagit riksdagen *dels* medgiva, att av de förut i stadsrådsprotokollet omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för införande av genomgående tryckluftbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel användas ett belopp av 656,900 kronor; *dels ock* för samma ändamål för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,343,100 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till åberopade statsrådsprotokollet sid. 96—100.

För införande av genomgående tryckluftbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel, varför totalkostnaden år 1919 uppskattades till 29,430,000 kronor, har riksdagen för åren 1920—1922 anvisat tillhopa 8,800,000 kronor, varav 750,000 kronor på tilläggsstat för år 1921 och 4,450,000 kronor för år 1922.

Enligt den år 1919 framlagda planen skulle införandet av genomgående tryckluftbroms beträffande lokomotiv- och personvagnsparken äga rum under perioden 1920—1925 samt beträffande godsvagnsmaterielen under perioden 1920—1929. Vidare förutsattes, att de härför erforderliga kostnaderna skulle bestridas genom årligt återkommande anslag, såvitt avsåge redan befintlig materiel, under det åter, beträffande nyanskaffad materiel, kostnaderna skulle utgå som ökad kostnad för materielen i fråga.

Med bifall till järnvägsstyrelsens därom gjorda hemställan framlade Kungl. Maj:t för 1921 års riksdag en ny plan, enligt vilken utrustningen av godsvagsmaterielen skulle bedrivas i sådan takt, att tryckluftbromsen skulle vara införd å samtliga godsvagnar samtidigt som beträffande övrig rullande materiel eller år 1925, och beräknades härigenom ernås en besparing i personalkostnader av ej mindre än omkring 8,400,000 kronor utöver den, som skulle vinnas vid ett genomförande av den ursprungliga utrustningsplanen. För ändamålet begärde Kungl. Maj:t 1,450,000 kronor på tilläggsstat för år 1921 och 5,550,000 kronor för år 1922.

Riksdagen ansåg sig icke under rådande ovissa tidsläge kunna medgiva ett genomförande av detta bromssystem i så hastig takt som den föreslagna, och med hänsyn därtill och i betraktande av det fortgående prisfallet nedsatte riksdagen de äskade beloppen till, såsom ovan nämnts, respektive 750,000 kronor och 4,450,000 kronor.

Järnvägsstyrelsen har hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte dels av anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, användas ett belopp av 580,700 kronor, dels ock för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisas ett reservationsanslag av 2,494,300 kronor.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Enligt järnvägsstyrelsens framställning skulle bromssystemets genomförande ske i huvudsak enligt samma plan, som förelades 1921 års riksdag. Då de av sistnämnda riksdag uttalade skälen mot arbetets bedrivande i så hastig takt alltjämt äro för handen, anser jag emellertid, att det av järnvägsstyrelsen för första halvåret 1923 ifrågasatta anslagsbeloppet, 3,075,000 kronor, bör nedsättas till ett belopp, som kan beräknas ungefärligen svara mot det för år 1922 beviljade anslaget, eller till

2,000,000 kronor. Av anslagsmedlen för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, skulle vid bifall till mina i det föregående framställda förslag tagas i anspråk 1,713,800 kronor, varför för nu ifrågavarande ändamål skulle återstå att använda 656,900 kronor. Såsom nytt anslag torde alltså för första halvåret 1923 böra begäras 1,343,100 kronor.»

Utskottets yttrande.

Med hänsyn till den i ärendet lämnade utredningen och de ytterligare upplysningar utskottet under hand införskaffat, får utskottet tillstyrka, att anslag med av Kungl. Maj:t föreslaget belopp nu anvisas till fortsatt införande vid statens järnvägar av tryckluftbroms enligt Kunze-Knorrsystemet. Utskottet vill framhålla, att ifrågavarande bromsapparater som ock de materialier av olika slag, som komma till användning vid tillverkningen av desamma, till allra största delen äro avsedda att framställas inom landet samt att alltså genom anvisande av ifrågavarande anslag sysselsättning kan beredas ett stort antal yrkeskunniga arbetare inom deras egna fack, samtidigt som goda utsikter synas föreligga för en tillfredsställande förräntning av det därvid utlagda kapitalet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

1) medgiva, att av de förut i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1922 omförmälda anslagsmedel för arbeten, med vilkas utförande anses böra tills vidare anstå, må för införande av *genomgående tryckluftbroms beträffande statens järnvägars rullande materiel* användas ett belopp av 656,900 kronor;

2) för samma ändamål för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,343,100 kronor, att utgå av lånemedel.

Merkostnad för anläggning av torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse.

15:o) Vidare har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen (punkt 24) att för gäldande av uppkommen merkostnad för anläggning av torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse, 538,595 kronor 50 öre, må enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder tagas i anspråk statens järnvägars förlagsmedel.

[24.] Utredningen i ärendet återfinnes å sid 99—105 av åberopade statsrådsprotokollet.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition den 31 mars 1916, nr 161, anvisade 1916 års riksdag (skrivelse nr 186) för anläggande för statens järnvägars räkning av en torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse och för omändring av erforderligt antal lokomotiv för torvpulvereldning för år 1917 ett anslag av 1,300,000 kronor.

Med beslutet avsågs att möjliggöra anordnande å bandelen Falköping—Nässjö av försöksdrift i större skala med torvpulvereldning å lokomotiv. Den ifrågasatta torvpulverfabriken, som skulle anläggas vid Hästhagens mosse i närheten av Vislanda järnvägsstation, var avsedd att utföras genom aktiebolaget Torv i Jönköping.

Förenämnda anslagsbelopp å 1,300,000 kronor fördelade sig på följande poster.

Inköp och planering av mosse	kronor	165,000: —
Anläggning av torvpulverfabrik	»	800,000: —
Patentavgift	»	25,000: —
Spår från Vislanda till mossen	»	50,000: —
Utrustning av 18 lokomotiv för torvpulvereldning	»	260,000: —
Summa	kronor	1,300,000: —

Kungl. Maj:t hade föreslagit att hela detta belopp borde utgå av lånemedel. Riksdagen fann emellertid, på sätt av riksdagens skrivelse nr 275, 9:o) framgår, att genom upplåning borde allenast täckas de belopp, vartill efter torvpulverfabrikationens avslutande den inköpta torvmossen och själva fabriksanläggningen kunde värderas, ävensom kostnader för omändring av lokomotiven eller sammanlagt 390,000 kronor. Återstoden eller 910,000 kronor skulle utgå av skattemedel.

Vid framläggande av förslaget om torvpulverfabrikens anläggning hade järnvägsstyrelsen förutsatt, att ifrågavarande företag skulle vara en för sig fristående affär, därvid det i densamma nedlagda kapitalet skulle vara att betrakta som ett lån, vilket skulle, med undantag av den slutligen kvarvarande markens värde och anläggningens realisationsvärde — då uppskattade till sammanlagt omkring 130,000 kronor — amorteras under fabrikens livstid. Detta skulle ske sålunda, att konsumtionspriset för torvpulvret skulle förutom tillverkningskostnaden innefatta jämväl för amorteringen erforderligt belopp. I det statsrådsprotokoll, som var fogat vid propositionen i ärendet, uttalade sig föredragande departementschefen i enahanda riktning. Från riksdagens sida förekom i detta hänseende intet annat uttalande än att riksdagen, på sätt ovan angivits, fann att anslagsbeloppet endast i vissa delar borde utgå av lånemedel.

Järnvägsstyrelsen anför nu, att till den summa, som sålunda borde amorteras, borde läggas jämväl en uppkommen merkostnad om 538,595 kronor 50 öre, och skulle det erhållna totalbeloppet att amortera under driften då bliva omkring 1,700,000 kronor. Ifrågavarande merkostnad har uppkommit på grund av den inträffade oväntat starka stegringen å kostnaderna för anläggningen.

Om man utginge från att ur mossen borde kunna framställas en total torvpulvermängd av omkring 300,000 ton, motsvarade detta en amorteringskostnad mellan 5 och 6 kronor per ton pulver. Styrelsens avsikt vore emellertid att i den mån priserna å bränslemarknaden så medgåve verkställa en större och hastigare amortering, varvid under alla omständigheter det belopp, varmed anslagsmedlen överskridits, i första hand skulle avskrivas.

På grund av vad sålunda anförts har järnvägsstyrelsen hemställt om bemyndigande att såsom anläggningskostnad för statens järnvägars torvpulverfabrik å Hästhagens mosse få räkna ej mindre de förut anslagna medlen, 1,300,000 kronor, än även ovan nämnda merutgift 538,595 kronor 50 öre, mot skyldighet för järnvägsstyrelsen att amortera hela det i anläggningen nedlagda kapitalet på sådant sätt, att, senast när mossen slutavverkats, 1,300,000 kronor skulle, inberäknat kvarvarande markvärde och realisationsvärde å anläggningen, till statsverket återbäras.

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»Den merkostnad, som uppstått för torvpulverfabrikens anläggning och vilken tills vidare bestritts av statens järnvägars förlagsmedel, är i huvudsak beroende på de efter förslagets framläggande uppkomna allmänna prisstegringarna och svårigheterna att anskaffa lämplig materiel. Då särskilt anslag som utgift för kapitalökning tidigare beviljats av riksdagen för anläggningen i fråga, vore det givetvis rent formellt riktigast, om de för bristens täckande erforderliga medlen äskades i enahanda ordning. Enligt vad jag inhämtat, har emellertid statens järnvägars förlagskapitals ställning under senaste tiden så avsevärt förbättrats, att detta utan olägenhet fortfarande torde kunna tagas i anspråk för ändamålet i avvaktan på att enligt den framlagda planen, för vilken tidigare redogjorts, amortering av beloppet kan äga rum. Då det under nuvarande förhållanden är särdeles angeläget att undvika uppförandet av nya anslag å budgeten, synes därför hinder ej behöva möta för att det för bristens täckande erforderliga beloppet fortfarande tillsvidare bestrides av förlagsmedlen. I den mån amortering av berörda belopp äger rum, bör vid sådant förhållande förlagskapitalet därmed gottskrivas och motsvarande avskrivning äga rum av anläggningens kapitalvärde. Påpekas må i detta sammanhang, att kostnaderna för anläggning av fabriker för torvtillverkning för statens vattenfallsverks räkning bestritts av särskilda förlagsmedel.

Med hänsyn därtill att anslag för fabrikens anläggning tidigare beviljats av riksdagen, lärer riksdagens medgivande till den nu ifrågasatta anordningen böra inhämtas.

Beträffande frågan om återbetalning av tidigare beviljade anslags-

medel torde därmed böra förfaras i enlighet med vad vid förslagets framläggande för 1916 års riksdag blivit förutsatt och av statskontoret i dess utlåtande närmare utvecklats. Något beslut härutinnan lärer emellertid ej nu erfordras, utan torde frågan härom efter förnyad anmälan i sinom tid af järnvägsstyrelsen få upptagas till avgörande.»

Utskottets yttrande.

Med hänsyn till föreliggande förhållanden får utskottet tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Härmed har utskottet dock icke intagit ställning till frågan om sättet för den slutliga avvecklingen i räkenskapshänseende av ifrågavarande från järnvägsdriften i övrigt fristående företag.

Utskottet får hemställa,

att riksdagen må medgiva, att för gäldande av uppkommen merkostnad för anläggning av *torvpulverfabrik vid Hästhagens mosse*, 538,595 kronor 50 öre må enligt i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 januari 1922 angivna grunder tagas i anspråk statens järnvägars förlagsmedel.

Statens vattenfallsverk.

Profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön.

16:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 25) att för profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön för tiden 1 januari —30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 116 och 117 av åberopade statsrådsprotokollet. [25.]

För profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön hava hittills beviljats följande anslag:

För år 1920	500,000
» 1921	1,300,000
» 1922	700,000
Summa kronor	2,500,000

Vattenfallsstyrelsen äskar nu för ifrågavarande ändamål på tilläggsstat för år 1922 ett ytterligare anslag av 1,200,000 kronor och anför härom följande:

»Redan under föregående år inlämnade vattenfallsstyrelsen till vederbörande vattendomstol ansökan om laga tillstånd till regleringens genomförande. Frågans rättsliga behandling pågår ännu, och utslag torde icke kunna förväntas förrän tidigast mot slutet av år 1921. Vissa för regleringens genomförande nödvändiga arbeten, vilkas utförande icke beröra annans rätt, hava emellertid i avvaktan därpå kunnat igångsättas.

Å kronan tillhörig mark pågå sålunda arbeten för invallning av vissa markområden, vilka i annat fall skulle komma att lida avsevärd skada genom vattenuppdämningen, samt utförande av en sprängd tunnel för beredande av avlopp från det invallade området.

Vattenfallsstyrelsen har i sin skrivelse av den 29 september 1920 uppskattat att kostnaderna för profilregleringens genomförande till sammanlagt 2,500,000 kronor. Erfarenheten från den hittills utförda delen av arbetet visar emellertid, att kostnaderna nu måste beräknas högre än då antagits. I fråga om orsaken härtill får vattenfallsstyrelsen hänvisa till vad som redan i inledningen anförts. Härtill må läggas, att utförandet av sänkschakten till dräneringstunneln visat sig avsevärt dyrare än beräknat på grund av besvärande läckning, varjämte transportanordningar, skyddsåtgärder o. d. vid arbetenas framförande genom det bebyggda samhället krävt större kostnader än som kunnat förutses. I viss mån har till fördyringen även bidragit, att styrelsen till utförande föredragit det dyrare alternativet med den nyssnämnda sprängda avloppstunneln för avledning av vattnet från det invallade området i stället för ett i anläggning billigare alternativ med pumpanläggning. Med tunnelalternativet äro nämligen förenade fördelarna av betydligt mindre årliga kostnader för underhåll och drift och större driftsäkerhet. Vidare har av de erinringsskrifter, som inlämnats av strandägarna under målets handläggning vid vattendomstolen, framgått, att vissa skador, vilka det icke varit möjligt för styrelsen att på förhand beakta, uppstått utöver dem, som hava medräknats i ovannämnda kostnader.

Kostnaderna för profilregleringsföretaget beräknas nu komma att uppgå till 3,700,000 kronor. Då emellertid skadeersättningarna utgöra en avsevärd del av kostnaden för företaget och dessas belopp är beroende på vattendomstolens avgörande, kan den slutliga kostnaden icke nu definitivt uppgivas.

De fördelar, som profilregleringens genomförande medför, äro emellertid så stora, att kostnaderna även med den nu angivna ökningen måste anses fullt motiverade.

Därest handläggningen inför vattendomstolen icke kommer att opåräknat fördröja arbetets utförande, torde detta kunna i huvudsak slutföras under loppet av nästa år. Det nya anslag av 1,200,000 kronor, som nu erfordras, bör därför anvisas å tilläggsstat för nämnda år.»

Departementschefen har i ärendet anfört följande:

»På sätt vid föregående tillfällen framhållits, avser den ifrågavarande profilregleringen av Göta älv att genom ökning av nettofallhöjden och bättre vattenhushållning i älven bereda möjlighet till ett mera ekonomiskt utnyttjande av Trollhätte kraftstation. Då fördelarna av regleringen, oaktat den minskade efterfrågan å kraft, äro avsevärda, böra medel nu beredas till företagets slutförande. Att kostnaderna för regleringen uppskattas komma att med ett så betydande belopp som 1,200,000 kronor överstiga vad nästlidet år beräknades är, såsom styrelsen framhåller, till väsentlig del beroende på omständigheter, som ej kunnat förutses.

Av förenämnda belopp 1,200,000 kronor, torde emellertid 400,000 kronor kunna uppföras å riksstaten för första halvåret 1923. Beträffande anvisande å tilläggsstaten av återstoden eller 800,000 kronor gör jag hemställan i ett annat sammanhang.»

Utskottets yttrande.

Då utskottet nu går att behandla de föreliggande äskandena om anslag till statens vattenfallsverk, vill utskottet erinra, hurusom de framkomna kraven om ytterligare medel för detta ändamål synas hava begränsats till att omfatta allenast vad som varit oundgängligen nödvändigt. Vad kraftverksbyggnaderna beträffar avse de i detta hänseende gjorda framställningarna endast att möjliggöra slutförandet av olika företag eller avvecklandet av tidigare igångsatta sådana, vilka icke utan vidare kunna avbrytas. Beträffande särskilt Lilla Edets fortsatta utbyggande har intet ytterligare anslag nu begärts för detta ändamål, utan har denna frågas avgörande gjorts beroende av huruvida arbetslöshetsmedel för ändamålet skulle kunna ställas till förfogande.

Det för utförande av distributionsanläggningar äskade beloppet, 2,000,000 kronor, synes visserligen i och för sig betydande. Med hänsyn till vikten av att särskilt under nuvarande förhållanden i möjligaste mån kunna underlätta avsättningen av elektrisk kraft, har utskottet, på sätt av det följande närmare framgår, ansett sig böra tillstyrka, att det begärda anslaget ställes till förfogande.

I avseende slutligen å nu förevarande punkt får utskottet anföra, att utskottet visserligen funnit den uppkomna merkostnaden för ifrågavarande profilreglering hög, men att utskottet dock vill tillstyrka, att de för täckandet av densamma erfoderliga medlen på av departementschefen föreslaget sätt beviljas.

Utskottet, som i sitt utlåtande nr 17 B, 6:o) gör framställning om anvisande av anslag för ändamålet, 800,000 kronor, å innevarande års tilläggsstat, får nu hemställa,

att riksdagen må för *profilreglering av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Kraftstationen vid Lilla Edet.

17:o) Departementschefen har härefter (sid. 118—120 i statsrådsprotokollet) till behandling upptagit frågan om anslag till kraftstationen vid Lilla Edet. Därvid återgives till en början vattenfallsstyrelsens i skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 september 1921 i ämnet gjorda framställning, så lydande:

Vattenfallsstyrelsens skrivelse den 27 september 1921.

»Till den pågående utbyggnaden av kraftstationen vid Lilla Edet hava hittills av riksdagen beviljats följande anslag:

	Riksstat	Tilläggsstat	Summa
För år 1918	—	700,000	700,000
» 1919	2,550,000	—	2,550,000
» 1920	2,000,000	—	2,000,000
» 1921	—	—	—
» 1922	2,500,000	—	2,500,000
Summa kronor	—	—	7,750,000

Arbetena hava under senaste året fortgått efter den arbetsplan, enligt vilken kraftstationen beräknades bliva färdigställd i slutet av år 1923 eller början av år 1924.

Fångdammen omkring arbetsplatsen för maskinstationen är numera fullt iordningställd, och området innanför densamma torrlagt. Betongarbetena för den permanenta dammbyggnaden äro i huvudsak slutförda. Sedan dessa blivit avslutade, återstå för denna del av byggnaden endast anskaffande av luckor med spel samt mindre kompletteringar. Schaktnings- och bergsprängningsarbetena för maskinstation och fördelningsbassäng hava fortgått.

Kostnaderna för den första utbyggnaden, omfattande tre maskinaggregat om sammanlagt 30000 hästkrafter, hava i vattenfallsstyrelsens skrivelse den 29 september 1920 vad beträffar vatten- och husbyggnader uppgivits till sammanlagt 9,400,000 kronor, vartill för turbiner och elektrisk utrustning beräknades komma 9,900,000 kronor eller sammanlagt 19,300,000 kronor. På grund av den inträdda sänkningen i prisnivån kunna kostnaderna för återstående arbeten numera beräknas bliva lägre. Sålunda torde sammanlagda kostnaderna för vatten- och husbyggnader med nu gällande arbetslöner och materialpris belöpa sig till 9,100,000 kronor och kostnaderna för den maskinella utrustningen, såvitt nu kan bedömas, till omkring 7,500,000 kronor.

En förutsättning för att kraftstationen i enlighet med den hittills följda arbetsplanen skall kunna tagas i bruk vid årsskiftet 1923—1924 är, att de första turbinerna beställas redan i slutet av år 1921. Förberedelser härtill äro också vidtagna i så måtto, att på grundval av utarbetade programhandlingar förfrågningar rörande turbinleveransen utsänts till större in- och utländska verkstäder.

Såsom redan i inledningen närmare berörts, mana emellertid de nuvarande ekonomiska förhållandena till den största försiktighet vid utbyggandet av nya kraftstationer. Kraftavsättningen inom området för Trollhätte kraftverk har i betydlig grad minskats, i det att icke blott antalet nytillträdande kraftabonnenter nedgått, utan även förmärkts en avsevärd minskning av kraftkonsumtionen från förutvarande abonnenter. Då därtill kommer, att tidpunkten för påbörjandet av elektrifieringen av statsbanan Stockholm—Göteborg, för vilken kraftbehovet varit avsett att till stor del fyllas från Lilla Edets kraftstation, ännu icke blivit bestämd, och avsättningen för det nya krafttillskott, som genom anläggningen vinnes, alltså måste anses ganska oviss, finner vattenfallsstyrelsen avgörande skäl tala för att anläggningens färdigställande tillsvidare uppskjntes, intill dess möjlighet erhållits för en skälig förräntning av anläggningskostnaden.

Att omedelbart avbryta arbetena låter sig dock icke med fördel göra på grund av den risk och de dryga underhållskostnader under uppehållstiden, som bibehållandet av den stora provisoriska, av trä utförda fångdammen skulle medföra. Av denna anledning är det lämpligare att, innan arbetena avbrytas, först färdigställa sådana delar av maskinstationens grundläggning, som ovillkorligen måste utföras, för att göra fångdammen överflödig och därefter riva densamma. Dessa arbeten kunna med bibehållande av ungefär nuvarande arbetsstyrka beräknas bliva färdiga mot slutet av år 1922.

Det bör i detta sammanhang dock framhållas, att arbetenas avbrytande, även oavsett kostnaderna under själva uppehållet, ränteförluster o. d., nödvändiggör vissa anordningar och försiktighetsmått, som icke vore behövliga vid utförande i ett sammanhang och sålunda medföra en direkt ökning av den totala anläggningskostnaden. Detta tillskott beräknas vid nuvarande prisnivå till omkring 425,000 kronor.

Sammanlagda kostnaderna för redan utförda arbeten och för sådana, som enligt vad nyss anförts böra utföras, innan arbetet kan nedläggas, beräknas uppgå till 5,500,000 kronor. Av de medel, 7,750,000 kronor, som av riksdagen anvisats för Lilla Edets kraftstationsbyggnad, skulle sålunda 2,250,000 kronor återstå vid 1922 års slut. För underhåll av utförda anläggningar, pumpningskostnader m. m. bör dock för första hälften av 1923 reserveras ett belopp av 50,000 kronor. Ytterligare anslag för fortsatt underhåll komma givetvis även att krävas under de följande åren, men oavsett detta skulle återstående medel, 2,200,000 kronor, bliva disponibla.

Vattenfallsstyrelsen anser sig sålunda icke under nu rådande förhållanden böra föreslå Kungl. Maj:t att av riksdagen begära ytterligare anslag till fortsättandet av Lilla Edets kraftverksbyggnad.

Emellertid vill styrelsen icke underlåta att samtidigt framhålla de olägenheter, som kunna väntas uppstå genom arbetenas avbrytande. Enligt det föregående skulle arbetena vid Lilla Edet tillsvidare upphöra med utgången av år 1922. Ungefär vid samma tid torde byggnadsarbetena för genomförandet av profilregleringen av Göta älv mellan Trollhättan och Vargön vara färdiga. Då några ytterligare byggnadsarbeten för vattenfallsstyrelsens räkning icke för närvarande äro avsedda att inom de närmaste åren igångsättas i Trollhättan eller i dess närhet, synes det bliva nödvändigt att ungefär samtidigt avskeda en sammanlagd arbetsstyrka av omkring 400 man. Det torde knappast vara sannolikt, att vid nämnda tidpunkt annat liknande arbete, t. ex. vid enskilda byggnadsföretag, står till buds, varför det kan befaras, att arbetslöshet inträder med åtföljande nationalekonomiska olägenheter och lidanden för dem, som därav drabbas. Även från vattenfallsstyrelsens egen synpunkt innebär avskedandet av den dugliga och med styrelsens arbeten väl förtrogna arbetarstam, som under årens lopp samlats, en betydande olägenhet genom därmed följande svårigheter att vid framtida återupptagande av arbetena åter erhålla lämplig personal.

Måhända kunna förhållandena inom kort ändra sig därhän, att industriens kraftbehov åter tillväxer, och i sådant fall är det givetvis önskvärt, att tillgång på elektrisk kraft finnes för behovets fyllande.

Skulle Kungl. Maj:t eller riksdagen på sådana grunder finna skäligt, att byggnadsarbetet vid Lilla Edet bör kontinuerligt fortsättas, anser vattenfallsstyrelsen emellertid nödvändigt, att en avsevärd del av kostnaderna därför bestridas

av sådana medel, som icke skola förräntas av den färdiga anläggningens inkomster, exempelvis genom bidrag av anslagsmedel till arbetslöshetens bekämpande.»

Vattenfallsstyrelsens utlåtande den 5 december 1921.

Efter att hava omförmält, hurusom vattenfallsstyrelsen, sedan framställning inkommit från ett möte i Lilla Edet om arbetenas fortsättande, i den 5 december 1921 avgivet utlåtande tillstyrkt, att arbetena fortsattes under förutsättning *dels* att anslagsmedel, som icke behövde av företaget förräntas, ställdes till styrelsens förfogande för ändamålet i erforderlig omfattning, *dels* att uppgörelse om maskinleveranser kunde ske till skäliga pris och att arbetskostnaderna kunde reduceras till sådan höjd, som svarade mot arbetets natur av nödhjälpsarbete, anför departementschefen för egen del följande:

Departementschefen.

»Som styrelsens yttrande ger vid handen, har en väsentlig nedgång inträffat i kraftavsättningen inom området för Trollhätte kraftverk. Detta har medfört, att det måste anses ovisst, när det ytterligare krafttillskott, som skulle vinnas genom Lilla Edets kraftstation, kan bliva erforderligt. Att vid sådant förhållande fortsätta arbetena å kraftstationen med anlitande endast av medel, som skola av statens vattenfallsverk förräntas, anser jag mig ej kunna förorda. Då härtill kommer, att betydande belopp återstå å hittills för ändamålet anvisade anslag, torde äskande av ytterligare anslag i förevarande ordning ej böra ifrågasättas. Emellertid är jag ej heller för närvarande beredd tillstyrka, att arbetena skola helt nedläggas. På sätt jag inledningsvis betonat, torde det nämligen med ganska stor sannolikhet kunna antagas, att, så snart en förändring till det bättre av konjunkturerna inträder, anläggningen ifråga måste fullbordas för tillgodoseende av landets kraftbehov. Härvid må även framhållas, att planen för företaget påverkas av tidpunkten för påbörjandet av elektrifieringen av statsbanelinjen Stockholm—Göteborg, vilken sistnämnda fråga som bekant för närvarande befinner sig i ett svävande läge. Med den utveckling, förhållandena tagit på arbetsmarknaden, skulle det i övrigt ur arbetslöshetssynpunkt bliva förbundet med särdeles stora olägenheter, om arbetena under den närmaste tiden komme att avbrytas. Jag finner således starka skäl föreligga att söka möjliggöra arbetenas fortsättande under av vattenfallsstyrelsen angivna förutsättningar. Oöverstigliga hinder härför lära ej heller möta, enär dels en avsevärd del av de av riksdagen för kraftanläggningen anvisade medel som nämnts ännu återstå oförbrukade, dels även betydande belopp av riksdagen torde komma att beviljas till arbetslöshetens bekämpande, så att arbetenas bedrivande torde kunna i större omfattning ske med bidrag av dylika medel. Med hänsyn till ovissheten om när kraften kan komma till användning torde emellertid arbetena ej böra forceras utan bedrivas endast i en långsam takt. Om så

sker, synas mig erforderliga belopp kunna ställas till förfogande, för att arbetena å kraftanläggningen må kunna fortgå intill 1923 års riksdag. Med hänsyn till vad jag nu anfört anser jag mig ej kunna förorda, att någon del av de för anläggningen redan anvisade medlen för närvarande tagas i anspråk för annat ändamål.»

Propositionen nr 11 ang. anslag för arbetslöshetens bekämpande.

Jämväl i den till innevarande riksdag avlåtna propositionen nr 11 angående anslag för bekämpande av arbetslösheten har förevarande fråga blivit berörd i så måtto, att däri omförmäles, hurusom bland de statsbeställningar, som av vederbörande verk och myndigheter föreslagits böra göras för att till beredande av arbetstillfällen stödja den enskilda industrien, ingår av vattenfallsstyrelsen föreslagen beställning å materiel till kraftstationen vid Lilla Edet för ett belopp av 4,500,000 kronor. Beträffande de grunder som böra följas i avseende å anlitande av olika slags medel för dessa statsbeställningar anför departementschefen till det vid nu ifrågavarande proposition fogade statsrådsprotokollet följande:

»I fråga om beställningar, gjorda av andra statsinstitutioner än kommunikationsverken, synes böra så förfaras, att de erforderliga medlen i sin helhet utgå från det allmänna arbetslöshetsanslaget. För detta ändamål torde, såvitt nu kan bedömas, böra beräknas ett belopp av 5,000,000 kronor.

För kommunikationsverken, varmed jag i detta sammanhang förstår telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, göra sig i fråga om beställningarna från den enskilda industrien enahanda synpunkter gällande som beträffande andra för dessa verks räkning utförda nödhjälpsarbeten. Ur ren affärssynpunkt kan verkställandet redan nu av ifrågavarande beställningar och arbeten i allmänhet ej anses motiverat. Å andra sidan kan det dock icke anses rimligt, att nämnda verk skulle tillgodonjuta den förmån, som sådana arbeten, nu eller framdeles, representera för dem, utan att någon del av motsvarande värde komme att för framtiden belasta det i affärsföretaget nedlagda kapital, som skall förräntas. Med hänsyn härtill har den principen varit under övervägande, att avgörande beträffande frågan om det belopp, som bör påföras det ifrågavarande affärsverkets kapital, skulle fattas först vid den tidpunkt, då verket ansåge sig ur affärssynpunkt hava behov av beställningens eller arbetets utförande. Olika förslag huru i sådant hänseende bokföringsmässigt borde förfaras hava avgivits av riksräkenskapsverket. Efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet har jag dock kommit till den uppfattningen, att, om möjligt, redan i Kungl. Maj:ts beslut om anvisande av medel för de olika beställningarna eller

arbetena skall fastställas, med vilket belopp det ifrågavarande verkets kapital bör av sådan anledning belastas och vilket belopp skall utgå av det allmänna arbetslöshetsanslaget. Framhållas må även, att denna princip hittills blivit följd, då kostnaderna för vissa arbeten, undantagsvis även beställningar, bestritts med anlitande dels av det på 1921 års tillägsstat under »utgifter för kapitalökning» beviljade anslaget för arbeten vid vissa av kommunikationsverken för bekämpande av arbetslösheten, dels ock av det allmänna arbetslöshetsanslaget.

Chefen för kommunikationsdepartementet har för mig framhållit, att det för den affärsmässiga skötseln av kommunikationsverken måste anses vara av stor betydelse, att å verkens kapital vid ovan nämnda fördelning ej påföres större belopp än som ur rent affärsmässiga synpunkter kan anses skäligt, varvid hänsyn måste tagas ej endast till den ytterligare nedgång i prisnivån, som kan förväntas, utan även till de ränteförluster, som verken åsamkas genom att nödgas tidigare än eljest skulle varit fallet utföra arbetena. Till hans uppfattning om vad sålunda bör iakttagas kan jag ansluta mig.

Det belopp, som för beställningar och arbeten för kommunikationsverken skulle utgå från det allmänna arbetslöshetsanslaget, har — med hänsyn jämväl till att vissa av dessa arbeten såsom likställda med vanliga nödhjälpsarbeten torde kunna bliva delaktiga i de för sistnämnda arbetens finansiering avsedda medlen — beräknats till 10,000,000 kronor.»

Vattenfallsstyrelsens p. m. den 4 mars 1922.

Slutligen har utskottet från vattenfallsstyrelsen på begäran fått mottaga vissa ytterligare uppgifter i saken och kostnadsberäkningar, innefattade i en den 4 mars 1922 avgiven promemoria, varav utskottet ansett sig här böra intaga följande:

»De arbeten, som hittills blivit utförda, äro huvudsakligen rivning av förutvarande fabriksbyggnader, bortmuddring av sten och pinmo å platsen för kraftstationen, byggandet av en mycket lång och djup fångdamm kring hela byggnadsplatsen, bergsprängning inom det därigenom torrlagda schaktet samt utförandet av det murverk, som utgör gräns mot älven för tilloppskanalen mellan regleringsdamm och kraftstation. Kostnaden härför belöper f. n. å c:a 3.5 mill. kr.

För arbetenas fortsatta bedrivande kan antingen tillämpas det arbetssätt som föreslogs i Vattenfallsstyrelsens und. skrivelse den 27 sept. 1921, här benämnt *Alt. I*, varigenom arbetena skulle nedläggas sedan man dessförinnan bl. a. utfört sådana delar av kraftstationens grundläggning och omslutande murverk, att den stora fångdammen kunde rivas. Totalkostnaden för anläggningen vid ett sådant avbrott beräknades i sept. 1921 till 5.5 mill. kr., men kan på grund av därefter skedd prissänkning f. n. kalkyleras till c:a 5.2 mill. kr.

Då emellertid Kungl. Maj:t ansett ett fortsättande av arbetena önskvärt med hänsyn till arbetslösheten, har Vattenfallsstyrelsen verkställt nya kalkyler

över totalkostnaden för anläggningens omedelbara fullbordan, vilket kan ske på omkring 2 år. Vid detta arbetssätt, som här benämnes *Alt. II.* skulle i första utbyggnaden installeras 3 st. vertikala maskiner om vardera 10,000 hkr., d. v. s. tillsammans 30,000 hkr. Kostnaden för en sådan anläggning har vid olika tidpunkter beräknats sålunda:

	i sept. 1920. Mill.	i sept. 1921. Mill.	i febr. 1922 Mill.
Vatten- o. husbyggnader	9.40	9.10	8.80
Maskiner	9.90	7.50	5.05
Summa kronor	19.30	16.60	13.85

Om *alt. I* följes, måste den nuvarande arbetsstyrkan c:a 155 man minskas till *50 man*, vilken arbetsstyrka kan bibehållas till omkring 1 november 1922, då det omslutande murverket torde bliva färdigt, varefter arbetet å platsen helt nedlägges.

Enligt *alt. II* kan arbetsstyrkan å platsen ökas till *200 man* i april månad och denna arbetsstyrka erfordras även i genomsnitt under de 2 år, som åtgå för utbyggandet av anläggningen i dess första skede med maskiner om tillsammans 30,000 hkr.

I enlighet med P. M. av den 20 febr. 1921 beträffande de arbetstillfällen, som härigenom skulle beredas, kan antagas att å platsen samt å mekaniska verkstäder, förädlingsindustrier etc. skulle åtgå *c:a 680,000 dagsverken* för utförandet av de återstående arbetena med kraftstationen vid Lilla Edet, men att då hela anläggningen kunde utföras av svenska arbetare och med användande huvudsakligen av svenska materialier och maskiner, därutöver en stor mängd dagsverken skulle åtgå inom indirekta verksamhetsområden såsom för affärsanställda, skogs- och transportarbetare m. fl.

Då, såsom nedan säges, Vattenfallsstyrelsen för att omedelbart kunna fortsätta anläggningen behöver avsevärda belopp av arbetslöshetsmedel (= skattemedel), har styrelsen tänkt sig, att vid dessa arbeten tillämpa *en lägre lönenivå* än vid arbeten, som drivas utan bidrag av dylika medel. Såsom lämplig skillnad har man tänkt sig c:a 20 %, varigenom vid nuvarande indextal och läge å arbetsmarknaden en grovarbetarelön i Lilla Edet av 75 öre pr tim. skulle tillämpas mot normalt 97 öre. Arbetena skulle dock som förut drivas på ackord, varvid medelinkomsten pr arbetsdag vid nuvarande prisnivå beräknas bliva 7 à 8 kr. I samma mån som den allmänna lönenivån förändras, skulle även dessa löner jämkas.

Anbudssummorna *maskiner* torde i genomsnitt utgöra 1.5 à 1.6 gånger billigaste fredspris, vilket måste anses fullt acceptabelt, då nuvarande prisnivå kan anses utgöra 1.8 à 2.0 gånger fredsprisnivån. Därav följer, att maskinleverantörerna måste vara mycket sparsamma beträffande såväl administration som materialköp och arbetskostnader för att utan förlust kunna fullgöra sina åtaganden.

Ifråga om samtliga anläggningskostnader ligger det givetvis i Vattenfallsstyrelsens intresse att söka i möjligaste mån minska dem för att möjliggöra en skälig förräntning. Man torde därför kunna antaga, att anläggningens fortsättande ej kommer att ske på sådant sätt, att den skulle medverka till att vidmakthålla en högre prisnivå än som kan anses motsvara ett sunt näringsliv.

Trots den starka ovan angivna nedgången i totalkostnader från i september 1920 till nu anser sig Vattenfallsstyrelsen på grund av den starka depressionen, som jämväl i hög grad försvårar kraftavsättning till vinstgivande pris, icke kunna tillstyrka anläggningens omedelbara fortsättande, utan att ett belopp av 3.5 mill. kr. av arbetslöshetsmedel ställes till styrelsens förfogande. Anläggningskostnaden *13.85* mill. skulle härigenom av Vattenfallsstyrelsen kunna nedskrivas till 10.35 mill., å vilket belopp skälig förräntning torde kunna förväntas. Vattenfallsstyrelsen har därvid förutsatt, att järnvägselektrifieringen Stockholm—Göteborg och däremot svarande energileverans skall komma till stånd utan längre dröjsmål, sedan prisnivån stadgat sig och näringslivet börjat återhämta sig.

För de olika budgetåren fördela sig anslagsbehoven enl. alt. II sålunda:

t. o. m. 1921	3.5
år 1922	5.25
1/1—30/6 1923	2.50
1/7 1923—30/6 1924	2.60
Summa	13.85

Hittills äro anslagna 7.75 mill. för Lilla Edetstation. Anslagens fördelning mellan låne- och skattemedel kunde lämpligen ske sålunda:

	Lånemedel		Skattemedel	Summa
t. o. m. 1921	3·50		—	3·50
för år 1922	1·75		3·50	5·25
för 1/1—30/6 1923	2·50	7·75	—	2·50
för 1/7 1923—30/6 1924		2·60	—	2·60
Summa kr.		10·35	3·50	13·85

Då anslagsbehovet av lånemedel t. o. m. 1:sta halvåret 1923 är täckt av redan anvisade medel, erfordras intet anslag å kapitalökning av 1922 års riksdag, varemot nödhjälpsmedel till ett belopp av 3,5 mill. böra ställas till förfogande för denna anläggning under år 1922. Det bör anmärkas, att det belopp om 4.5 mill. kr., som är uppgivet å sid. 31 i Kungl. Maj:ts proposition nr 11 om arbetslöshetsanslagen för materiel till kraftstationsarbeten vid Lilla Edet, avsåg det belopp, vartill kostnaden för maskiner då beräknades uppgå, om 2 st. maskinaggregat omedelbart skulle beställas. Av denna kostnad var endast en del avsedd att bestridas av skattemedel, enär givetvis det bidrag av skattemedel, som Vattenfallsstyrelsen anser oundgängligt för anläggningens fortsättande, bör fördelas mellan kostnaderna för såväl vatten- och husbyggnader som för maskinell utrustning.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —»

Utskottets yttrande.

Med anledning av att, enligt vad utskottet inhämtat, det är av största betydelse ur synpunkten av arbetets planläggning att avgörande snarast möjligt träffas, huruvida detsamma nu skall avbrytas eller fortsättas i huvudsaklig överensstämmelse med hittills följd plan, har utskottet, oaktat det nära

samband frågan äger med spörsmålet om åtgärder för arbetslöshetens bekämpande och att däruti måhända kunnat ligga anledning till att uppskjuta frågan till den slutliga behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 11, likväl ansett sig böra redan i nu förevarande sammanhang uttala sig i ämnet, i trots av att något Kungl. Maj:ts förslag härutinnan icke blivit riksdagen förelagt.

Vid den prövning utskottet sålunda nu underkastat frågan, har utskottet i likhet med departementschefen kommit till det resultat att arbetena lämpligen böra fortsättas och avslutas i normal ordning. Visserligen måste det betraktas såsom en principiell oegentlighet att, på sätt av vattenfallsstyrelsens uttalanden framgår, den för anläggningens fullbordande beräknade kostnaden, 13,85 miljoner kronor, icke kan antagas — med den avsättning å elektrisk energi, som under de närmaste åren kan förväntas — komma att bliva på ett tillfredsställande sätt förräntad, men denna olägenhet anser utskottet uppvägas av de fördelar arbetenas fortsättande erbjuda i form av möjlighet såväl för styrelsen att under en avsevärd tid framåt i sin tjänst kunna bibehålla och sysselsätta en erfaren ock yrkesskicklig arbetarestam på omkring 200 personer som ock för de enskilda industriföretag, hos vilka materiellbeställningarna komma att placeras, att bereda arbetstillfällen åt vid dessa industrier anställda arbetare.

Härjämte har beträffande särskilt förhållandena vid Lilla Edet från vederbörande kommun för utskottet framhållits det bekymmersamma läge, vari kommunen kommit genom att statsverket efter inköp av Lilla Edets Pappersbruks Aktiebolag tillhöriga fabriker och vattenfall nedlagt bruksdriften och rivit fabriksbyggnaderna för vattenfallets utbyggande — en åtgärd, varigenom såväl allra största delen av den vid pappersbruket anställda arbetarestammen av omkring 600 man blivit arbetslös som ock kommunen lidit en ytterst kännbar minskning i sin skatteinkomst; och ansåge kommunen därföre att dess ekonomiska läge förtjänade största hänsyn från statsmakternas sida. Utskottet har funnit de av kommunen sålunda framförda synpunkterna icke kunna frånkännas ett visst fog. Även om utskottet givetvis måste ställa sig avvisande till tanken att statsverket i allmänhet skulle skäligen vara pliktigt att i större eller mindre grad hålla vederbörande kommuner skadeslösa för de olägenheter av en eller annan art som i fall sådana som det förevarande kunna för dem uppkomma, har utskottet å andra sidan icke kunnat undgå att finna, att i det föreliggande särskilda fallet omständigheterna tala för att icke staten bör genom att nu avbryta utbyggandet av kraftstationen öka de ekonomiska svårigheter vari kommunen, åtminstone

delvis genom statens egna åtgärder, befinner sig. Utskottet har alltså härutinnan funnit ett ytterligare skäl för sitt tillstyrkande av arbetenas fortsättande.

Beträffande materiellbeställningarna vill utskottet framhålla angelägenheten av att så stor del som möjligt av maskiner och därför erforderlig materiell må tillverkas inom landet, och att alltså endast där sådant oundgängligen är av nöden den svenska leverantören överlåter en del av beställningen på utländsk firma. I detta sammanhang har utskottet, som inhämtat att för närvarande provningar pågå för utexperimenterande av den för kraftstationen lämpligaste turbintypen, likaledes velat framhålla nödvändigheten av att man icke av hänsyn till arbetenas fortskyndande avslutar beställningar eller eljest vidtager åtgärder som föregripa ifrågavarande undersökningars resultat.

I avseende å de löner, som skola betalas vid arbetena å Lilla Edet, har vattenfallsstyrelsen tänkt sig en lägre lönenivå än som skulle ifrågakomma, om arbetet bedreves i vanlig ordning. Då det ifrågavarande arbetet till väsentlig del har karaktären av nödhjälpsarbete, synes det utskottet skäligt att även en viss reduktion i arbetslönen äger rum. Ett dylikt förfarande står också i överensstämmelse med de grunder för utmätande av lönerna vid kommunikationsverkens arbeten för bekämpande av arbetslösheten, som av departementschefen i propositionen nr 158 vid 1921 års riksdag angåvos. Departementschefen uttalade nämligen såsom sin åsikt i frågan att i de fall, där arbetena i avsevärd grad kunde betraktas som nödhjälpsarbeten, torde, liksom vid övriga sådana arbeten i regel plägade ske, lägre arbetslöner än de i allmänhet vid verkens byggnader gällande böra tillämpas, ehuru frihet borde finnas att laga efter omständigheterna. Detta departementschefens uttalande lämnades av riksdagen utan erinran.

Såsom ovan nämnts, beräknar vattenfallsstyrelsen totalkostnaden för anläggningen i fullbordat skick till 13,85 miljoner kronor. Av hänsyn till den motsedda omöjligheten att förränta detta kapital ifrågasätter styrelsen nu, att endast ett belopp av 10,35 miljoner kronor skall utgå av lånemedel såsom utgift för kapitalökning, under det att återstoden 3,5 miljoner kronor skulle anvisas av arbetslöshetsanslaget, d. v. s. av andra statsinkomster än lånemedel. I anslutning härtill skulle anläggningens värde i räkenskapen endast upptagas till ett belopp motsvarande berörda av lånemedel däri nedlagda kapital, 10,35 miljoner kronor. Med hänsyn till den ståndpunkt utskottet, enligt vad här ovan närmare utvecklats, intager till frågan om arbetenas fortsättande i trots av att en tillfredsställande avkastning av anläggningen icke under de närmaste åren torde kunna

beräknas och då, såsom utskottet jämväl förut framhållit, arbetena till avsevärd del kunna betraktas såsom nödhjälpsarbeten, har utskottet för sin del intet att erinra mot att en del av kostnaden bestrides av arbetslöshetsmedel. Det i sådant avseende föreslagna beloppet, 3,5 miljoner kronor, finner utskottet lämpligt avvägt. Detta belopp jämte vad som finnes odisponerat, omkring 2,5 miljoner kronor, av de för anläggningen redan beviljade anslagen av lånemedel, 7,75 miljoner kronor, beräknas förslå för arbetenas bedrivande t. o. m. den 30 juni 1923. Något särskilt anslag för ändamålet skulle således icke behöva av innevarande riksdag beviljas.

En sammanfattning av det ovan anförda giver alltså vid handen, att enligt utskottets mening hinder ej bör möta för Kungl. Maj:t att vidtaga nödiga anordningar för fortsättande av arbetena med utbyggande av kraftstationen vid Lilla Edet samt att för sådant ändamål disponera dels ännu oanvänd del av de för berörda ändamål redan beviljade medel, dels ock intill ett belopp av högst 3,5 miljoner kronor av de medel, som innevarande riksdag i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 11 anvisat eller kan komma att anvisa för arbetslöshetens bekämpande.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna den uppfattning av förevarande fråga som utskottet här ovan uttalat.

Förberedande åtgärder för Vänerns reglering.

18:o) Kungl. Maj:t har (punkt 27) föreslagit riksdagen att till slutförande av förberedande åtgärder för Vänerns reglering för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 121 och 122 av åberopade statsrådsprotokollet. [26.]

Beträffande förevarande fråga har uti två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 62) av herr *P. Gustafsson* och den andra inom andra kammaren (nr 179) av herr *A. Lindgren* m. fl., hemställts, att riksdagen ville avslå det i statsverkspropositionen å riksstat för tiden 1 januari—30 juni 1923 begärda reservationsanslaget å 200,000 kronor till utförande av förberedande åtgärder för Vänerns reglering.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till motionerna.

För utförande av förberedande åtgärder för Vänerns reglering hava hittills av riksdagen beviljats följande anslag:

	Riksstat	Tilläggsstat	Summa
För år 1918	—	100,000	100,000
» 1919	200,000	—	200,000
» 1920	200,000	—	200,000
» 1921	—	800,000	800,000
» 1922	250,000	—	250,000
Summa kronor	—	—	1,550,000

I enlighet med vattenfallsstyrelsens förslag, äskas nu för ifrågavarande ändamål ytterligare 300,000 kronor å tilläggsstat för 1922 och 200,000 kronor å riksstaten för tiden 1 januari—30 juni 1923.

Beträffande storhetsordningen av Vänerns reglering har upplysts, att det tilltänkta magasinets energimängd, beläget som det är c:a 45 m. över havet, representerar 800 milj. kwt., under det att den totala energiproduktionen från statens tre anläggningar i mellersta Sverige för närvarande utgör omkring 650 milj. kwt. pr år, och att hela landets totala energikonsumtion nu belöper på omkring 2,500 milj. kwt., varför sålunda Vänermagasinet utgör i det närmaste $^1/_3$ av landets totala årliga energiförbrukning. En reglering av Vänern anses därför komma att få en mycket stor betydelse för stora delar av landet för en rationell hushållning av tillgängliga krafttillgångar.

Utskottets yttrande.

Kostnaderna för ifrågavarande undersökningar angåvos av vattenfallsstyrelsen i början av år 1918 till 400,000 kronor. Inberäknat nu äskade anslag, sammanlagt 500,000 kronor, skulle utgifterna i verkligheten komma att i runt tal uppgå till 2,000,000 kronor. Även med hänsyn tagen till den efter förstnämnda tidpunkt inträffade prisstegringen, har denna kostnadsökning synts utskottet anmärkningsvärt hög. Utskottet vill framhålla, hurusom den utredning, som vid beslutet om undersökningarnas igångsättande framlades för riksdagen, tydligen icke varit av sådan beskaffenhet, att på densamma kunnat med önskvärd grad av tillförlitlighet bedömas deras blivande omfattning.

I betraktande av den betydelse frågan om Vänerns reglering obestridligt äger för den framtida hushållningen med och tillvaratagandet av landets vattenkraftstillgångar, vill utskottet emellertid tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande framställningar om medels anvisande för ändamålet med sammanlagt ytterligare 500,000 kronor. Redan på grund av det framskridna stadium, vari utredningsarbetet för närvarande befinner sig, torde det för övrigt vara uteslutet att nu avbryta detsamma.

Icke heller synes det utskottet lämpligt att, på sätt motionsvis föreslagits, bedriva arbetet i långsammare takt än vad i Kungl. Maj:ts förslag

avses. Utredningens stora omfattning synes tvärtom göra det önskvärt, att den så snabbt som möjligt slutföres. Genom ett dröjsmål härmed torde nämligen värdet av de utförda undersökningarna kunna äventyras, i det desamma i viss mån bliva föråldrade.

I avseende å förevarande motionsvis gjorda framställning får utskottet i övrigt anföra följande:

Motionärerna framhålla, att det vore ägnat att föranleda tvekan, då vattenfallsstyrelsen meddelade, att styrelsen efter förbrukning av de ovan anförda anslagen, funne den hittills funna *grunden* för skadeberäkningarna icke kunna vidare följas, utan att styrelsen uppdragit åt framstående fackmän att uppgöra nya grunder för skadeberäkningarna.

Enligt vad utskottet härom inhämtat, har vattenfallsstyrelsen hittills låtit utföra avvägning och kartläggning av den mark, som kan komma att beröras av regleringen, varjämte undersökning och fastställande av markens värde oberoende av vattenståndsförhållandena ägt rum utmed större delen av sjöns stränder. Dessa i terrängen utförda arbeten äro fullt oberoende av de grunder för beräkning av ersättningarna, vartill vattenfallsstyrelsen låtit utarbeta förslag. På grund av företagets omfattning och de för Vänern säregna vattenståndsvariationerna, som hava en mångårig periodicitet, äro nämligen de hittills vid andra regleringsföretag brukliga normerna för bestämning av de nuvarande och de blivande vattenståndsförhållandenas inverkan på markens värde och avkastning icke tillfredsställande. De sålunda upprättade nya normerna för skadeberäkningarna komma att tillämpas vid det innearbete, som vidtager efter det arbetet å marken är avslutat. Något dubbelarbete skulle sålunda ej uppstå genom att grunderna för skadeberäkningarna fixeras först sedan större delen av utearbetena hunnit utföras.

Motionärerna hava vidare anfört, att frågan om Vänerns reglering sannolikt kommit i annat läge, *dels* genom återköpet av kraft från Trollhättans elektriska aktiebolag, *dels* genom färdigställande av förbindelselinjen Älfkarleby—Trollhättan och fullbordandet av Motala kraftverk, samt *dels* slutligen därigenom, att Kungl. Maj:t, utan att vattenfallsstyrelsen ansett kraftbehovet därtill föranleda, med hänsyn till arbetslösheten föreslagit fullföljandet av kraftbygget vid Lilla Edet. Av en redogörelse, härom, som lämnats inför utskottet, har framgått, att av de orsaker motionärerna anfört samt på grund av den allmänna depressionen kraft-tillgången för de närmaste åren bliver större än kraftbehovet för kvalificerade ändamål, men att det icke är möjligt att för en lång följd av år med någon större säkerhet beräkna det blivande kraftbehovet. Då det enligt vad utskottet erfarit, sannolikt kommer att taga en tid av

minst 7 år, innan Vänerns reglering kan väntas bliva färdig, vilken förhållandevis långa tidsrymd måste beräknas åtgå *dels* för färdigställande av samtliga beräkningar, som skola bifogas ansökninghandlingen till domstolen, *dels* för vederbörande vattendomstols rättsliga behandling av målet, och *dels* slutligen för utförande av själva regleringsdammen med tillhörande upprensningar vid Vänerns utlopp, skulle sålunda någon reglering av vattenavtappningen från sjön icke kunna äga rum förrän tidigast år 1929. Då ifrågavarande regleringsföretag på sätt ovan framhållits, synes komma att få en mycket stor betydelse för en rationell hushållning med vattenkrafttillgångarna i stora delar av landet, synes det även ur denna synpunkt utskottet välbetänkt att icke avbryta de snart färdiga undersökningarna å marken samt de skadeberäkningar, som måste föreligga för att frågan skall kunna underkastas rättslig behandling.

Utskottet förutsätter i likhet med departementschefen, att preliminära planer och kostnadsberäkningar beträffande regleringsföretaget framläggas för statsmakternas prövning, innan ansökan hos vederbörande vattendomstol göres om tillstånd till regleringens genomförande.

Utskottet, som i sitt utlåtande nr 17 B avgiver förslag beträffande anslag å tilläggsstat, får nu hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avslag å herrar Gustafssons och Lindgrens m. fl. ovanberörda motioner må till slutförande av *förberedande åtgärder för Vänerns reglering* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Kraftstationen vid Porjus.

[27.]

19:o) Kungl. Maj:t har (punkt 27) föreslagit riksdagen medgiva att det för avslutande av räkenskaperna för den första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus erforderliga belopp må disponeras av de utav riksdagen hittills beviljade medel till den andra utbyggnaden av samma kraftstation.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 122—124 av åberopade statsrådsprotokollet.

Av de för andra utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus tillgängliga medlen synes kunna påräknas ett överskott av omkring 600,000 kronor.

Emellertid föreligger, enligt vad vattenfallsstyrelsen anfört, behov att vid avslutandet av räkenskaperna för den första utbyggnaden till densamma överföra vissa belopp, som icke kunna täckas av de till denna

utbyggnad hittills anvisade anslagen. Detta gäller bland annat en kostnad av omkring 160,000 kronor, som på sin tid nedlades vid utförandet av dammbyggnaden och den första fördelningsbassängen för att möjliggöra, att den ovanför dammbyggnaden belägna sjön Porjusselet må kunna bättre utnyttjas såsom dygnsregleringsmagasin. Denna kostnad har hittills bestritts av de för regleringsarbetena vid Luleluspen beviljade medlen, men då den avser arbeten, som utförts på själva kraftverksanläggningen i Porjus, synes det vara riktigare att hänföra den direkt till den första utbyggnaden av kraftstationen vid Porjus.

Vidare har kostnaden för den första utbyggnaden ökats dels genom därå belöpande andel i vissa för Luleälvens kraftverksbyggnader gemensamma byggnadskostnader, dels genom att den elektriska utrustningen för aggregatet nr 4 blivit dyrare än beräknat, och slutligen är det icke uteslutet, att kostnaden för arbetet å de permanenta bottenutskoven, vilket ännu pågår och visat sig förenat med särskilda svårigheter, kommer att stiga över det därför beräknade beloppet. Den sammanlagda merkostnad, som sålunda tillkommer å den första utbyggnaden, kan till sin storlek ännu icke noggrant angivas, men torde uppgå till närmare 500,000 kronor.

Utskottets yttrande.

Utskottet får tillstyrka Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må medgiva, att det för avslutandet av räkenskaperna för den första utbyggnaden av *kraftstationen vid Porjus* erforderliga beloppet må disponeras av de utav riksdagen hittills beviljade medel till den andra utbyggnaden av samma kraftstation.

Kraftstationen vid Harsprånget.

20:o) Kungl. Maj:t har förelagit riksdagen (punkt 28) att för fortsatt underhåll av de vid Harsprånget utförda anläggningar och byggnader m. m. för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor. [28.]

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 125—128 av statsrådsprotokollet.

Vattenfallsstyrelsen har föreslagit, att arbetena å Harsprånget skulle avbrytas våren 1922 och har i detta hänseende anfört följande:

»Enligt den av Kungl. Maj:t och riksdagen godkända plan för arbetenas bedrivande, som av vattenfallsstyrelsen framlades under 1921 års riksdagsbehandling av frågan om anslag till Harsprångets kraftverksbyggnad, hava arbetena inskränkts till att omfatta i huvudsak endast grundläggning för den övre av de båda fångdammar, mellan vilka älvbottnen framdeles skall torrläggas för utförande

av den stora dammbyggnaden, samt vidare utsprängning av den provisoriska omloppstunneln vid dammläget och sänkschaktet till den 105 meter under bergytan belägna platsen för själva kraftstationen samt vissa sänkschakt för avloppstunneln. Därmed avsågs att slutföra de mera tidskrävande förarbeten, som fordras för att efter ett eventuellt uppehåll i arbetet kunna färdigställa den första utbyggnaden av kraftanläggningen på c:a 3½ års tid.

Grundläggningen för fångdammen har under den gångna delen av år 1921 utförts i ena hälften av strömfåran, i det att det djupa grus- och stenlager, som i älvbottnen täcker berggrunden, bortmuddrats och ersatts med en under vatten gjuten betonggrund. Därefter har arbetet avbrutits på grund av det höga vattenståndet i älven under sommaren och hösten, men kommer att återupptagas för den återstående hälften av flodbädden, så snart vattenståndsförhållandena det medgiva. Den provisoriska omloppstunneln är till större delen färdigsprängd. Utsprängningen av sänkschakten å avloppstunneln har jämsides därmed fortgått i sådan utsträckning, att jämn sysselsättning erhållits för den i Harsprånget bosatta arbetsstyrkan, varjämte även de bergsprängare, som tidvis på grund av högvatten icke kunnat sysselsättas vid arbetena i Suorva, tillfälligt överflyttats till Harsprånget.

Såsom redan i inledningen angivits, har någon förbättring icke inträtt beträffande utsikterna till kraftavsättning från Harsprångsstationen, varför vattenfallsstyrelsen icke nu vill föreslå äskande av ytterligare anslag till byggnadsarbetenas fortsättande. Arbetena torde sålunda böra helt avbrytas under våren 1922, efter det nyssnämnda grundläggningsarbete avslutats och de nämnda sprängningsarbetena utförts i den omfattning, som disponibla medel medgiva, sedan för arbetenas avveckling och skyddande samt de utförda byggnadernas underhåll under år 1922 undantagits därtill anvisat belopp 200,000 kronor. För fortsatt vakthållning, försäkringar, underhåll m. m. under det första halvåret 1923 torde av riksdagen böra äskas 100,000 kronor.»

Vattenfallsstyrelsen har sålunda hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen begära, att därest riksdagen funne, att arbetena å Harsprångets kraftverksbyggnad borde avbrytas, sedan de hittills beviljade anslagen blivit däri nedlagda, riksdagen måtte besluta, dels att för inlösen av egna hem och handelslokaler, som uppförts å av vattenfallsstyrelsen upplåtna tomter, anvisa ett reservationsanslag å tilläggsstat för år 1922 av 510,000 kronor, dels att för fortsatt underhåll av de vid Harsprånget utförda anläggningar och byggnader m. m. anslå 100,000 kronor å riksstaten för det första halvåret 1923. Sistnämnda belopp har styrelsen sedermera ansett kunna nedsättas till 50,000 kronor.

Av Kungl. Maj:t har för ändamålet äskats dels å tilläggsstat för innevarande år förstnämnda belopp, 510,000 kronor, dels ock å halvårsstaten sist angivna summa 50,000 kronor.

Utskottets yttrande.

Under erinran att ett avbrott av arbetena å Harsprångets kraftstation redan vid 1921 års riksdag förutsattes såsom sannolikt, får utskottet tillstyrka, att desamma nu tillsvidare nedläggas.

Likaledes vill utskottet, även om de avvecklingskostnader, som äro förbundna med avbrytandet av arbetena och till vilkas täckande anslag nu äskats, synts utskottet oväntat höga, likaledes tillstyrka att ifrågavarande anslagsbelopp nu ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Utskottet, som i sitt utlåtande nr 17 B kommer att avgiva förslag om anvisande av ett belopp av 510,000 kronor å årets tilläggsstat, får nu hemställa,

att riksdagen må för fortsatt underhåll av de vid *Harspråget* utförda anläggningar och byggnader m. m. för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Reglering av Stora Lule älvs vattensystem. [29.]

21:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 29) att för fortsättande av arbetena för reglering av Suorvasjöarna för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnes å sid. 128—130 av åberopade statsrådsprotokollet.

Riksdagen har hittills beviljat medel till reglering av Stora Lule älvs vattensystem med följande belopp:

a) för reglering av Stora Lulevatten medelst regleringskanal vid Luleluspen:

	Riksstat.	Tilläggsstat.	Summa.
för år 1914	500,000	—	500,000
» » 1915	500,000	—	500,000
» » 1919	300,000	—	300,000
» » 1921	—	750,000	750,000
Summa kronor	—	—	2,050,000

b) för reglering av de s. k. Suorvasjöarna:

	Riksstat	Tilläggsstat.	Summa.
för år 1919	200,000	1,000,000	1,200,000
» » 1920	1,000,000	1,400,000	2,400,000
» » 1921	1,500,000	500,000	2,000,000
» » 1922	1,300,000	—	1,300,000
Summa kronor	—	—	6,900,000

På sätt av statsrådsprotokollet närmare framgår, erfordras nu intet anslag för kanalen vid Luleluspen.

Beträffande behovet av ytterligare medel för regleringen av Suorvasjöarna har vattenfallsstyrelsen bland annat anfört följande:

»I vattenfallsstyrelsens skrivelse den 29 september 1920 har kostnaden för den första utbyggnaden av regleringsdammen vid Suorvasjöarnas utlopp angivits till 9,800,000 kronor. Såsom framgår av statsverkspropositionen till 1921 års riksdag har vattenfallsstyrelsen dock senare i särskilt meddelande till departementschefen anmält, att kostnaden skulle kunna genom förändringar i dammkonstruktionen nedbringas med 1,100,000 kronor eller till 8,700,000 kronor.

Såsom i inledningen anförts, utgöras de hittills nedlagda kostnaderna till större delen av utgifter för förberedande anordningar, transportkostnader och övriga allmänna omkostnader. Dessa hava varit synnerligen svåra att i förväg beräkna och hava visat sig stiga till avsevärt högre belopp, än som vid kostnadsberäkningen antagits. Dessutom hava erfarenheterna i fråga om bergets sprickfyllda beskaffenhet föranlett, att högre kostnader måste upptagas för murningsarbeten i regleringstunnlarna och för de provisoriska avdämningarna av älvgrenarna. Med den kännedom, som under den hittills gångna delen av byggnadstiden sålunda vunnits rörande de extra kostnader, som äro förenade med denna arbetsplats, måste nu kostnaderna för den första utbyggnadens färdigställande beräknas uppgå till 10,500,000 kronor, oaktat därvid vissa avprutningar gjorts i avseende på dammarnas förseende med framförliggande fyllning och nedströmssidans inklädning till skydd mot starka temperaturväxlingar. Enär hittills beviljade medel utgöra 6,900,000 kronor, erfordras alltså för den första utbyggnaden ytterligare 3,600,000 kronor.

Redan i inledningen har vattenfallsstyrelsen utförligt angivit sin ståndpunkt till frågan, huruvida byggnadsarbetena vid Suorva böra under nu rådande ekonomiska förhållanden avbrytas eller icke, och med stöd av där anförda skäl får styrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1922 års riksdag att bevilja de för arbetenas fortsättande erforderliga medlen. På grund av den minskade kraftavsättningen från Porjus kan dock arbetstiden något förskjutas, så att av ännu behövliga medel 800,000 kronor kunna anstå till räkenskapsåret närmast efter den 1 juli 1923.

De undersökningar och utredningar, som föregått upprättandet av förslagen till reglering av Stora Lule älv, ävensom kostnaderna för fortlöpande vattenståndsobservationer och dylikt hava hittills bestritts av tillgängliga medel. I den mån anslagen nu bliva tagna helt i anspråk, blir det nödvändigt, att särskilt belopp anvisas för täckandet av dessa kostnader, vilka uppgå till cirka 200,000 kronor, och synes det lämpligt, att detta anslag sammanföres med kostnaderna för det största regleringsföretaget, nämligen Suorvasjöarnas reglering, varigenom den återstående kostnaden för detta arbete således ökas till 3,800,000 kronor.»

Under åberopande av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för reglering av Suorvasjöarna bevilja 2,000,000 kronor å tilläggsstat för år 1922 och 1,000,000 kronor å riksstaten för första halvåret 1923.

Departementschefen har ansett sig kunna förorda, att en nedsättning med 500,000 kronor äger rum av det på tilläggsstat äskade anslagsbeloppet, vilket ansetts kunna ske utan någon avsevärd förskjutning av arbetsplanen.

Med hänsyn till den i statsverkspropositionen lämnade utförliga motiveringen för slutförandet av ifrågavarande anläggning vid Suorvasjöarna, får utskottet tillstyrka, att medel för ändamålet ställas till förfogande i den omfattning departementschefen förordat. *Utskottets yttrande.*

Utskottet, som i sitt utlåtande nr 17 B avgiver förslag om anvisande av ett anslag på 1,500,000 kronor på tilläggsstat, får nu hemställa,

att riksdagen må för fortsättande av arbetena för *reglering av Suorvasjöarna* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Distributionsanläggningar för statens kraftverk.

22:o) I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 30) och under hänvisning till den i ärendet lämnade motiveringen (sid. 131 av statsrådsprotokollet), får utskottet hemställa,

att riksdagen må för utförande av *distributionsanläggningar* och därmed sammanhängande arbeten för statens kraftverk för tiden 1 januari—30 juni 1923 bevilja ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, att utgå av lånemedel. [30.]

Inventarier för statens vattenfallsverk.

23:o) Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 31) att inventarier för statens vattenfallsverk för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

Utredningen i ärendet återfinnas å sid. 132 och 133 av statsrådsprot okollet. [31.]

Till inventarier för statens vattenfallsverk, inberäknat vad som tidigare anvisats eller avsatts för de skilda kanal- och kraftverken, har riksdagen hittills beviljat tillhopa 6,535,000 kronor. Härav anvisades, i enlighet med av vattenfallsstyrelsen i skrivelse den 29 september 1920 gjord framställning, tillhopa 1,500,000 kronor av 1921 års riksdag, därav 700,000 kronor å tilläggsstat för samma år.

Kungl. Maj:t har nu framställt förslag om, att till inventarier för statens vattenfallsverk måtte anvisas dels 500,000 kronor på tilläggsstat för år 1922, dels ock 100,000 kronor för första halvåret 1923.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förevarande förslag, får utskottet som i sitt utlåtande nr 17 B gör framställning om medels beredande för ändamålet å tilläggsstat, hemställa, *Utskottets yttrande.*

att riksdagen må till *inventarier för statens vattenfallsverk* för tiden 1 januari—30 juni 1923 anvisa ett reservationsanslag av 100,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Stockholm den 14 mars 1922.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, N. A. Nilsson, J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. F. Lamm, J. L. Widell, C. G. Ekman, J. Nilsson* i Malmö, *O. Bergqvist, K. A. Tengdahl, J. Jeansson* och *A. Pettersson* samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *A. Wiklund, K. V. Rydén, J. Jönsson* i Revinge, *O. H:son Walldén, O. Olsson* i Kullenbergstorp, *S. Bengtsson* i Norup, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *C. R. Jansson* i Falun, *L. J. Carlsson-Frosterud, J. D. Norman* och *S. E. Ljungkvist*

med undantag därav att vid behandlingen av *punkterna 17—23* deltagit herr *E. A. Hallin* i st. f. herr *O. Bergqvist.*

Reservationer:

vid *punkt 11* (Inlandsbanan mellan Volgsjön och Gällivare)

av herr *O. Bergqvist,* vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till de i ämnet väckta motionerna;

av herrar *K. V. Rydén, J. Jönsson* i Revinge och *C. R. Jansson* i Falun.

vid *punkt 17* (kraftstationen vid Lilla Edet) av herr *O. Olsson* i Kullenbergstorp, vilken ansett, att ifrågavarande punkt bort ur utskottets utlåtande utgå.